

PRIJELAZ RIZIKA S PRODAVATELJA NA KUPCA KODUGOVORA O MEĐUNARODNOJ KUPOPRODAJI S OSVRTOM NA INCOTERMS 2010

Jurić, Dionis; Mihić, Jelena

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2012, 33, 355 - 387**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:846793>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

PRIJELAZ RIZIKA S PRODAVATELJA NA KUPCA KOD UGOVORA O MEĐUNARODNOJ KUPOPRODAJI S OSVRTOM NA INCOTERMS 2010

dr. sc. Dionis Jurić, docent
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
Jelena Mihić, dipl. iur.

UDK: 347.751
Ur.: 8. studenoga 2011.
Pr.: 7. prosinca 2011.
Pregledni znanstveni rad

Sažetak

INCOTERMS termini predviđaju različite modalitete isporuke robe i prijelaza rizika i troškova u međunarodnoj kupoprodaji. Posljednja revizija INCOTERMS termina iz 2010. godine prilagodila je njihov sadržaj poslovnoj praksi trgovaca te razvoju prometne tehnologije u posljednjem desetljeću. Specifičnost INCOTERMS termina je da prodavatelj i kupac moraju izričito ugovoriti njihovu primjenu na svoj obveznopravni odnos. U slučaju da ugovorne strane nisu u ugovoru uredile pitanje prijelaza rizika, primijenit će se odredbe Konvencije UN-a o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine.

Ključne riječi: *INCOTERMS 2010, međunarodna kupoprodaja, rizik, troškovi, Bečka konvencija.*

1. UVOD

Prijelaz rizika predstavlja jedno od najznačajnijih pitanja ugovora o kupoprodaji, koje se javlja u poslovanju gospodarskih subjekata. Ovdje se radi o ekonomskom problemu: od toga kako je riješeno ovo pitanje ovisi koja će ugovorna strana biti opterećena ako predmet kupoprodaje slučajno propadne ili bude oštećen u vremenu od sklapanja ugovora o kupoprodaji do njegovog ispunjenja.¹

¹ Pod slučajnim oštećenjem ili propasti stvari podrazumijevamo one štete koje su nastale kao posljedica štetnih radnji za koje nitko ne odgovara i štetne radnje za koje odgovara treća osoba (ni prodavatelj niti kupac). Pod slučajnom propašću ili oštećenjem podrazumijevaju se takva propast ili oštećenje za koje ne odgovaraju ni prodavatelj niti kupac, odnosno koje oni nisu skrivili, tj. koje nisu prouzročili svojom nakanom ili nepozornošću, uključujući i krađu. Vidi u Vilim Gorenc et al., Komentar Zakona o obveznim odnosima, RRIF plus, Zagreb, 2005., str. 583. i Mladen Draškić, Međunarodna prodaja prema uniformnim pravilima i uporednom pravu, Ekspres i Institut društvenih nauka, Beograd, 1987., str. 323.

Značenje prijelaza rizika pretrpjelo je određene izmjene s razvojem instituta osiguranja, u prvom redu transportnog osiguranja. Ukoliko postoji obvezno osiguranje ili je osiguranje predviđeno ugovorom, pitanje prijelaza rizika svodi se na pitanje tko je dužan sklopiti ugovor o osiguranju i platiti premiju. No, iako je osiguranje smanjilo značenje prijelaza rizika, ono ne može u cijelosti nadomjestiti potrebu reguliranja prijelaza rizika: osiguranje ne pokriva sve rizike, ono nije uobičajeno u svim granama trgovine, svota osiguranja često nije dostatna da pokrije gubitak i osiguranik mora čekati okončanje postupka utvrđivanja posljedica osiguranog događaja, sa svim poteškoćama koje trajanje ovog postupka izaziva u pogledu raspolaganja robom.²

U većini nacionalnih pravnih sustava prevladalo je stajalište da rizik snosi vlasnik. *Causa* ugovora o kupoprodaji je prijenos prava vlasništva na prodanoj stvari s prodavatelja na kupca, te su uz prijenos prava vlasništva nacionalni sustavi vezali čitav niz pravnih učinaka ugovora, pa tako i prijelaz rizika. Ovakva koncepcija ne odgovara potrebama suvremene trgovine, pa je došlo do odvajanja prijelaza rizika i prijenosa prava vlasništva i odabira za svaki od njih trenutka koji je najpogodniji za ostvarenje interesa kupca i prodavatelja. Prijelaz rizika pitanje je koje pripada obveznom pravu i kao takvo ugovorne strane mogu ugovorom urediti to pitanje, za razliku od prijenosa prava vlasništva i njegovog djelovanja prema trećim osobama.³

U međunarodnoj kupoprodaji, gdje prodavatelj i kupac dolaze iz različitih država te se javlja potreba prijevoza robe, izuzetno značenje u pogledu reguliranja prijelaza rizika za gubitak ili oštećenje robe imaju INCOTERMS termini iz 2010. godine, koje je donijela Međunarodna trgovačka komora te Konvencija UN-a o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (*UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*) iz 1980. godine.⁴

2. INCOTERMS 2010

2.1. Pojam, svrha i cilj INCOTERMS-a

Riječ INCOTERMS predstavlja skraćenicu naziva na engleskom jeziku International (In), commercial (co), terms (terms), odnosno punog naziva *International rules for the interpretation of trade terms*, što znači Međunarodna pravila za tumačenje trgovačkih termina. INCOTERMS-i predstavljaju skup pojmova (pravila, termina, klauzula) koji se odnose na kupoprodaju, plaćanje i

2 Ibid., str. 324.

3 Skandinavski prava i pravo SAD-a razdvajaju prijelaz rizika i prijenos prava vlasništva, a to je rješenje prihvaćeno i u Konvenciji UN o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine. Vidi Draškić, M., op. cit., str. 325-326.

4 Ralph H. Folsom, Michael W. Gordon, John. A. Spanogle, Jr., Međunarodni trgovački poslovi u sažetom obliku, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci i COLPI, Rijeka, 1998., str. 23.

prijevoz u vanjskotrgovinskom prometu, a koji su izraženi u kraticama.⁵ Ubrajaju se u autonomne izvore trgovačkog prava i predstavljaju oblik formularnog prava, jer su to odredbe ugovora koje su tipizirane i mogu se navoditi skraćeno. Termini postaju sastavni dio ugovora kada se ugovorne strane dobrovoljno pozovu na njih, odnosno uvrste ih u svoj ugovor. Ako ugovorne strane žele nekom terminu dati drukčije značenje, to moraju posebno ugovoriti.⁶

Svrha i cilj INCOTERMS-a je da prodavateljima (izvoznicima) i kupcima (uvoznicima) u trenutku sklapanja ugovora o kupoprodaji osiguraju primjereno reguliranje pravnih i ekonomskih odnosa u svezi s isporukom robe, troškova isporuke i prijelaza rizika za slučajnu propast stvari, kako bi se spriječila različita tumačenja ugovornih odredbi tijekom nastanka njihovih obveza, prava i odgovornosti.⁷ Radi suzbijanja takvih pojava Međunarodna trgovačka komora (*International Chamber of Commerce*) u Parizu donijela je 1936. godine prvu verziju INCOTERMS-a, institucionalizirajući postojeću praksu u vanjskoj trgovini.⁸

2.2. *Pravna priroda INCOTERMS-a*

Kada se radi o pravnoj prirodi INCOTERMS-a, postoje dvije teorije. Prema kontraktualističkoj teoriji termini INCOTERMS-a će se primijeniti samo na osnovi izričito izražene volje ugovornih strana u ugovoru. Prema teoriji koja te termine smatra trgovačkim običajima oni će se primijeniti na način i prema uvjetima predviđenim za običaje.⁹

Iz sadržaja INCOTERMS termina može se zaključiti da preferiraju primjenu svojih termina u skladu s kontraktualističkom teorijom. To proizlazi iz preambule INCOTERMS-a: "U ugovoru o prodaji treba uvijek biti naznačeno: ... prema INCOTERMS-u 2010." Ukoliko ugovorne strane žele primjenu termina koji se nalaze u ranijim verzijama INCOTERMS-a, to moraju izričito navesti. Iz ovoga se izvodi pravilo da u slučaju da stranke nisu točno i izričito ugovorile primjenu

5 Ratko Zelenika, Helga Pavlić, Darko Zelenika, *Incoterms 2000. u kaleidoskopu vanjskotrgovinskog sustava*, Ekonomski pregled, vol. 54, br. 1-2/2003., str. 174.-175., Jan Ramberg, *INCOTERMS 2000 – The Necessary Link Between Contracts of Sale and Contracts of Carriage*, Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 1-2/2008, str. 35.-36.

6 Vilim Gorenc, *Trgovačko pravo društava*, 2. izmijenjeno i dopunjeno izd., Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 17. i 19.-20.

7 Ugovorne strane često ne poznaju različitu trgovačku praksu u različitim državama, što može prouzročiti nesporazume i sporove, a time i gubitke u novcu i vremenu. Poteškoće s kojima se susreću ugovorne strane mogu se svrstati u 3 grupe: a) neizvjesnost u pogledu mjerodavnog nacionalnog prava koje će se primijeniti na njihov ugovor; b) teškoće koje proizlaze iz neodgovarajućih informacija i c) teškoće koje proizlaze iz razlika u tumačenju pojedinih termina. INCOTERMS-i predstavljaju skup međunarodnih pravila za tumačenje najuobičajnijih trgovačkih termina u vanjskoj trgovini.

8 Natasha Seghers, Francis Walschot, *Model contracts with respect to the CISG*, *International Business Law Journal*, 2001, 3/4, str. 455.-456.

9 Tin Matić, *Odnos Incotermsa i transportnih klauzula Općih uzanci za promet robom*, *Odvjetnik*, br. 5-6/1994., str. 45-47.

određene verzije INCOTERMS-a, primijenit će se posljednja verzija koja je bila važeća u trenutku sklapanja ugovora o kupoprodaji.¹⁰

2.3. Povijesni razvoj INCOTERMS-a

Tijekom dvadesetih godina 20. stoljeća Međunarodna trgovačka komora provela je istraživanje i objavila dvije studije o primjeni trgovačkih termina u različitim državama. Studije su ukazale na razlike u interpretaciji trgovačkih termina u primjeni u različitim državama, pa je Međunarodna trgovačka komora 1936. godine izradila prvu verziju INCOTERMS-a.¹¹ Drugi svjetski rat omeo je daljnju reviziju INCOTERMS-a, tako da je sljedeća verzija termina objavljena 1953. godine, uvodeći nove termine koji se primjenjuju u kopnenom prijevozu.¹² Revizijom INCOTERMS-a 1967. godine uvedeni su termini DAF i DDP.¹³

Revizija INCOTERMS termina 1980. godine dovodi do uvođenja FRC termina (*Free Carrier*) koji je imao osobito značenje s obzirom na nove tehnologije prijevoza robe. Razlog je uvođenja ovog termina bio porast kontejnerskog prijevoza robe. Ovakav prijevoz obilježava da pomorski prijevoznik ne preuzima robu uz bok broda, već na nekoj točki preuzimanja na obali, obično na kontejnerskim terminalima.¹⁴

10 Seghers, N., Francis Walschot, F., op. cit., str. 456.-457., Matic, T., op. cit., str. 45.-47. Sukladno tome uređeno je i pitanje primjene novih INCOTERMS termina iz 2010. godine. INCOTERMS 2010 objavljeni su 27. rujna 2010. godine, a stupili su na snagu 1. siječnja 2011. godine. Za ugovore o kupoprodaji sklopljene prije rujna 2010. godine primjenjivat će se i nadalje INCOTERMS 2000, iako se ti ugovori ispunjavaju tijekom 2011. godine. Za ugovore sklopljene između rujna 2010. godine i siječnja 2011. godine, ugovorne strane moraju izričito odrediti koju verziju INCOTERMS-a primjenjuju. Nakon 1. siječnja 2011. godine u novim ugovorima o kupoprodaji koji se pozivaju na primjenu INCOTERMS-a smatra se da se primjenjuju INCOTERMS-i iz 2010. godine. Vidi web stranice <http://www.iccwbo.org/incoterms/> i INCOTERMS 2010 – What you need to know, http://www.reedsmith.com/publications/search_publications.cfm?widCall1=customWidgets.content_view_1&cit_id=29133, 20. srpnja 2011.

11 Ova prva verzija INCOTERMS-a usredotočila se na trgovačke termine koji su se primjenjivali u prijevozu robe morem te je utvrdila sljedeće termine: FAS, FOB, C&F (kasnije preimenovan u CFR), CIF, Ex Ship i Ex Quay (kasnije preimenovani u DES i DEQ). Vidi u Ramberg, J., op. cit., str. 36.

12 Tako se za kopneni prijevoz uvode termini FOR-FOT („Free On Rail – Free on Truck“ te DCP („Delivered Costs Paid“, sada CPT) kao ekvivalent za termin CFR. Vidi u Ramberg, J., op. cit., str. 36.-37.

13 Za zračni je prijevoz uveden 1976. godine termin FOB Airport. Ovaj je termin nastao kao posljedica različitih tumačenja FOB termina. U slučaju ako se roba prevozi brodom, FOB termin treba tumačiti tako da se kao točka prijelaza rizika za gubitak ili oštećenje robe s prodavatelja na kupca uzima točka gdje roba prelazi ogradu broda. Ta točka ne bi bila praktična za prijelaz rizika u slučaju prijevoza robe zrakoplovom, pa je kao točka prijelaza rizika s prodavatelja na kupca određena točka predaje robe zračnom prijevozniku. FOB Airport termin zadržan je i u verziji INCOTERMS-a iz 1980. godine. Vidi u Ramberg, J., op. cit., str. 37.

14 Prodavatelj može u svojem skladištu kreći robu u kontejnere, koji se potom upućuju kopnenim prijevozom do luke u kojoj se podižu na palubu broda ili se roba isporučuje prijevozniku koji je potom utovaruje u kontejnere na terminalu.

Kao točka prijelaza rizika za gubitak ili oštećenje robe uzima se točka predaje robe prijevozniku. Kontejnerski je prijevoz robe uvjetovao i pojavu novih prijevozničkih isprava. Uz teretnicu koja se tradicionalno primjenjuje u pomorskom prijevozu robe, pojavljuju se prijevozničke isprave po uzoru na one koje se primjenjuju u kopnenom i zračnom prijevozu. Tako se pojavljuje pomorski tovarni list (engl. *way bill*).¹⁵

Nova revizija INCOTERMS termina provodi se 1990. godine. Razlog njihovom revidiranju bila je primjena i razmjena elektroničkih podataka i informacija (engl. *Electronic Data Interchange*) u vanjskoj trgovini, koja omogućava brzo i jednostavno pribavljanje različitih isprava (računa, carinskih isprava, prijevoznih isprava, isprava o dokazu isporuke robe ili primopredaji robe, isprava o ugovornoj kvaliteti i kvantiteti robe, isprava o osiguranju robe). Poseban problem javlja se kada prodavatelj mora predočiti teretnicu, kao prenosivu prijevoznu ispravu koja se često koristi prigodom prodaje robe tijekom prijevoza. U tim slučajevima osobito je važno, da pri upotrebi EDI poruka, bude osiguran isti pravni položaj kupca, kao i u slučaju da je primio teretnicu od prodavatelja.¹⁶ Drugi razlog reviziji INCOTERMS-a 1990. godine daljnji je razvoj prijevozne tehnologije, osobito prijevoz kontejnerima, paletama i multimodalni prijevoz. INCOTERMS 1990 ojačao je ulogu Free Carrier termina te je kraticu FRC zamijenio kraticom FCA. FCA termin prilagođen je svim vrstama prijevoza bez obzira na vrstu prijevoznih sredstava i kombinaciju različitih prijevoznih sredstava u multimodalnom prijevozu. To je dovelo do ukidanja onih termina koji su uređivali prijevoz robe zrakom i željeznicom.¹⁷

Nakon jednoga desetljeća uslijedila je nova izmjena INCOTERMS-a 2000. godine. Poslovna praksa nije zahtijevala značajnije intervencije u termine određene 1990. godine. Ipak, INCOTERMS 2000 uvode tri izmjene. Kod primjene termina FAS uvodi se obveza prodavatelja da pribavi upravnu dozvolu ili odobrenje za izvoz robe te plati odgovarajuće troškove u svezi s izvozom.¹⁸ Sličnu promjenu doživio je i termin DEQ, kod kojeg se uvodi obveza kupca da pribavi upravnu dozvolu ili odobrenje za uvoz te plati odgovarajuće troškove u svezi s uvozom robe.¹⁹ Konačno,

15 Pomorski teretni listovi osobito se primjenjuju ako ne postoji namjera prodaje robe tijekom prijevoza, budući da se radi o neprenosivoj ispravi o naslovu. Vidi u Ramberg, J., op. cit., str. 37.-39.

16 U pogledu obveze prodavatelja da pribavi dokaz o isporuci i prijevozničke isprave, INCOTERMS 1990 određuje da u slučaju ako su se prodavatelj i kupac sporazumjeli o tome da komuniciraju elektroničkim putem, navedene isprave mogu biti zamijenjene odgovarajućom razmjenom elektroničkih poruka (engl. *EDI message*).

17 Ramberg, J., op. cit., str. 39.-40.

18 INCOTERMS 1990 predviđali su obvezu prodavatelja predati kupcu račun i prijevozne isprave što mu omogućavaju preuzimanje robe u mjestu istovara ili njihov elektronički ekvivalent, ali nije imao obvezu pribaviti upravnu dozvolu ili odobrenje za izvoz robe, već je bio dužan samo pomoći kupcu u njihovu pribavljanju.

19 INCOTERMS 1990 predviđali su obvezu prodavatelja platiti troškove carinjenja robe koji se plaćaju pri uvozu robe te pribaviti potrebne dozvole. Promjene carinskih postupaka u različitim državama uvjetovalo je potrebu prebacivanja te obveze na kupca. Time su pojednostavljeni INCOTERMS 2000 termini, budući da u slučaju izvoza robe prodavatelj obavlja carinske formalnosti, a kod uvoza robe te formalnosti obavlja kupac. Iznimka su

promjena je nastala i kod termina FCA u pogledu obveze utovara i istovara robe. Ako je mjesto isporuke koje je odredio kupac u prostorijama prodavatelja, tada je za utovar robe na prijevozno sredstvo odgovoran prodavatelj. Ako se isporuka obavlja na nekom drugom mjestu, tada prodavatelj nije odgovoran za istovar robe.²⁰

2.4. Revizija INCOTERMS-a 2010. godine

Međunarodna trgovačka komora tijekom 2010. godine pristupila je izmjenama i dopunama INCOTERMS termina. Tako su INCOTERMS 2010 objavljeni 27. rujna 2010. godine, a stupili su na snagu 1. siječnja 2011. godine. Novi INCOTERMS termini u značajnoj se mjeri razlikuju od ranije verzije. Prva izmjena očituje se u tomu da sada umjesto 13 termina postoji 11 termina. To je posljedica uvođenja dva nova termina DAT (*Delivered at Terminal*), koji je zamijenio ukinuti DEQ termin i termina DAP (*Delivered at Place*) koji je zamijenio ukinute termine DAF, DES i DDU. Druga novost očituje se u promjeni kategorizacije termina u dvije skupine, ovisno o vrstama prijevoza u kojima se primjenjuju. Tako prvu skupinu čine termini koji se primjenjuju u svim vrstama prijevoza i u multimodalnom prijevozu (EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP, DDP). Drugu skupinu čine oni termini koji se mogu primjenjivati samo u pomorskom prijevozu i prijevozu unutarnjim plovnim putovima (FAS, FOB, CFR, CIF).²¹ Ovime se nastoji olakšati izbor odgovarajućih termina prodavateljima i kupcima prilikom sklapanja ugovora o kupoprodaji, uzimajući u obzir način prijevoza robe.²²

INCOTERMS 2010 izričito određuju da se primjenjuju i u domaćoj i u međunarodnoj trgovini. To je postignuto unošenjem sintagme u pravila koja uređuju termine „da obveza postupanja u izvozno-uvoznim formalnostima postoji samo kada je to primjenjivo“. To omogućava primjenu INCOTERMS 2010 u okviru Europske unije u kojoj su ukinuti carinski i drugi administrativni postupci na granicama između država članica, kao i unutar Sjedinjenih Američkih Država gdje postoji

termin EXW kod kojeg kupac obavlja carinske formalnosti potrebne za izvoz robe i termin DDP kod kojeg prodavatelj obavlja carinske formalnosti potrebne za uvoz robe.

- 20 INCOTERMS 1990 kod termina FCA određivali su obvezu prodavatelja predati robu, slobodnu za izvoz, prijevozniku kojeg je odredio kupac (to je u pravilu prvi prijevoznik u multimodalnom prijevozu ili špediter), na naznačenom mjestu ili točki. Vidi u Ramberg, J., op. cit., str. 40.-41., Zelenika, R., Pavlič, H., Zelenika, D., op. cit., str. 181., Gbenga Oduntan, „CIF Gatwick“ and other such nonsense upon stilts: Incoterms and the law, jargon and practice of international business transactions, *International Company and Commercial Law Review*, 2010, 21(6), str. 222., What Is New about INCOTERMS 2000?, *International Contract Adviser*, Vol. VI, No. 3/2000., str. 66.-67.
- 21 INCOTERMS 2000 dijelio je termine u četiri skupine ovisno o opsegu obveza prodavatelja i obveza kupca pri prijevozu robe te trenutku prijelaza rizika za oštećenje ili propast robe (E skupina (EXW), F skupina (FAS, FCA, FOB), C skupina (CFR, CIF, CPT, CIP), D skupina (DAF, DES, DEQ, DDU, DDP)).
- 22 Roberto Bergami, *The Ship's Rail is Dead: Incoterms 2010*, www.ibt-articles.com/absmet/templates, 20. srpnja 2011., str. 1., INCOTERMS 2010 – What you need to know, str. 3.

spremnost primjene novih INCOTERMS termina.²³

U termine su unijete i odredbe koje se tiču obveza prodavatelja i kupca na davanje potrebnih podataka koji se tiču sigurnosnih provjera robe koja se prevozi, uzimajući u obzir sigurnosne mjere koje poduzimaju države prilikom prelaska državne granice. Na taj način potiče se viši stupanj suradnje prodavatelja i kupca te policijskih i carinskih vlasti.²⁴

Dalje se jača primjena elektroničke komunikacije pa prodavatelj i kupac mogu svoju obvezu pribavljanja ugovorne dokumentacije ispuniti elektroničkim putem, ako su se tako sporazumjeli ili je to uobičajeno. Na taj se način isprave u elektroničkom obliku izjednačuju s papirnatim ispravama te se uvode elektronički postupci kao standardni način komuniciranja između ugovornih stranaka.²⁵

Kod onih termina koji obvezuju jednu od ugovornih strana da sklopi ugovor o osiguranju (CIP i CIF termin), izmijenjeni su uvjeti osiguranja sukladno promjenama Institutskih klauzula za teret (*Institute Cargo Clauses*) iz 2009. godine.²⁶

Poseban problem koji se javljao u primjeni INCOTERMS termina bio je i podjela troškova između prodavatelja i kupca u svezi s manipulacijom tereta na terminalu mjesta odredišta. To osobito dolazi do izražaja pri primjeni onih termina koji obvezuju prodavatelja da ugovori i plati prijevoz robe do mjesta odredišta (CIP, CPT, CFR, CIF, DAT, DAP i DDP termin). Kod primjene ovih termina može se dogoditi da kupac dvaput plati iste prijevozničke troškove.²⁷ Stoga su INCOTERMS 2010 detaljno uredili podjelu tih troškova kod DAT i DAP termina. Kod DAT termina prodavatelj snosi sve rizike u kretanju robe do trenutka njezine isporuke, odnosno istovara robe s pristiglog vozila (cestovni, željeznički, pomorski ili zračni prijevoz) i stavljanja te robe na raspolaganje kupcu na ugovorenom imenovanom terminalu u zemlji odredišta. Prodavatelj je odgovoran i za tranzitni prijevoz robe kroz treće zemlje. Stoga prodavatelj mora sklopiti ugovor o prijevozu te odgovara za obavljanje izvoznih formalnosti i plaćanje troškova izvoza, ali ne i za obavljanje

23 U SAD-u su neki termini uređeni američkim Jednoobraznim trgovačkim zakonom (čl. 2.-319, 2.-320) iz 1962. godine te Američkim definicijama klauzula u vanjskoj trgovini (American Revised Foreign Trade Definitions) iz 1941. godine, no oni se sve rjeđe primjenjuju i zamjenjuju se najnovijim INCOTERMS terminima. Vidi u Folsom, R. H., Gordon, M. W., Spanogle, J. A., Jr., op. cit., str. 57.

24 U tu svrhu uvoznici i izvoznici imaju obvezu davanja informacija o robi unaprijed te u određenim slučajevima moraju dopustiti pregled robe. Pri poduzimanju tih radnji kupac i prodavatelj moraju surađivati. Vidi u Bergami, R., op. cit., str. 1., INCOTERMS 2010 – What you need to know, str. 3.-4., Jan Ramberg, ICC Guide to Incoterms 2010 – Understanding and practical use, ICC, 2011., str. 34.

25 INCOTERMS 2010 – What you need to know, str. 3.

26 Ramberg, J., op. cit., str. 34., Bergami, R., op. cit., str. 2., INCOTERMS 2010 – What you need to know, str. 3.

27 Primjerice, u slučaju kada prodavatelj ugovara prijevoz koji se unaprijed plaća, a uvjeti prijevoza uključuju i premještanje pošiljke unutar luke ili kontejnerskog terminala na mjestu odredišta. U tom slučaju operater terminala ili prijevoznik mogu naplatiti te troškove kupcu u mjestu odredišta. S druge strane, kupac je već ranije platio te troškove, koji su ugrađeni u cijenu robe te na taj način dvaput plaća iste troškove manipulacije teretom. Vidi u Bergami, R., op. cit., str. 2., INCOTERMS 2010 – What you need to know, str. 4.

uvoznih formalnosti i plaćanje troškova uvoza. Kod DAP termina prodavatelj snosi sve rizike u kretanju robe do trenutka njezine isporuke, ali za razliku od DAT termina, istovar robe s pristiglog vozila u mjestu odredišta obveza je kupca. I ovdje prodavatelj sklapa ugovor o prijevozu te odgovara za obavljanje izvoznih formalnosti i plaćanje troškova izvoza, a obavljanje uvoznih formalnosti i plaćanje troškova uvoza obavlja kupac.²⁸

Značajna promjena nastala je kod FOB termina koji se primjenjuje u pomorskom prijevozu i prijevozu unutarnjim vodama, a posljedično i kod termina CFR i CIF. Kao točka prijelaza rizika napušten je pojam „ograda broda“ (engl. *ship's rail*), čime su otklonjena ekstenzivna i kontradiktorna tumačenja toga pojma. Sada rizik za oštećenje ili propast stvari prelazi s prodavatelja na kupca u trenutku kada roba stigne „na palubu broda“ (engl. *on board the vessel*) i to kada je ukrcana cjelokupna pošiljka.²⁹

INCOTERMS 2010 posebno ukazuje da primjena termina u pomorskom prijevozu i prijevozu robe unutarnjim vodenim putovima (FAS, FOB, CFR, CIF) nije primjerena u slučaju kontejnerskog prijevoza robe. To je određeno stoga što tehnika kontejnerskog prijevoza i manipulacije kontejnerima ne odgovara točki prijelaza rizika koja je određena ovim terminima.³⁰

U slučaju sklapanja ugovora o prodaji potrošne robe često se događa da roba koja se nalazi u prijevozu bude prodana nekoliko puta (tzv. lančana prodaja, engl. *string sale*). U takvim situacijama prodavatelji u sredini lanca ne odašilju robu, budući da je robu odaslao prodavatelj na početku lanca. Stoga se za prodavatelje u sredini lanca propisuje obveza da skrbe o robi tijekom prijevoza.³¹

2.5. Prikaz INCOTERMS 2010 termina

INCOTERMS 2010 podijelio je termine u dvije skupine, ovisno o vrstama prijevoza u kojima se primjenjuju. Tako prvu skupinu čine termini koji se primjenjuju u svim vrstama prijevoza i u multimodalnom prijevozu (EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP, DDP). Drugu skupinu čine oni termini koji se mogu primjenjivati samo u pomorskom prijevozu i prijevozu unutarnjim plovnim putovima (FAS, FOB, CFR, CIF). Uz svaki termin mora biti naznačeno mjesto isporuke (npr. „FOB Sydney“, „EXW Hamburg“).

Što se tiče opsega obveza koje imaju prodavatelj i kupac, troškova koje snose i trenutka prijelaza rizika navedene termine možemo podijeliti u 4 skupine. Najmanje

28 Bergami, R., op. cit., str. 2., INCOTERMS 2010 – What you need to know, str. 4.

29 To znači da ako je pošiljka samo djelomično ukrcana na brod, a brod potone, ne dolazi do prijelaza rizika s prodavatelja na kupca. To znači da će u praksi kupci inzistirati na uvrštenju bilješki o utovaru cjelokupne pošiljke na brod u pomorskim prijevoznim ispravama. Vidi u Bergami, R., op. cit., str. 2.

30 Bergami, R., op. cit., str. 2.

31 Ova je obveza pandan obvezi isporuke robe. Vidi u INCOTERMS 2010 – What you need to know, str. 4.

obveza ima prodavatelj kod termina EXW, a najviše kod DDP termina. Prvu skupinu, s obzirom na ovaj kriterij činili bi E - termini, odnosno termin EXW-franko tvornica na temelju kojeg prodavatelj stavlja robu kupcu na raspolaganje u svojem prodajnom prostoru. Drugu skupinu čine F - termini: FCA - franko prijevoznik; FAS - franko uz bok broda i FOB - franko brod. Prema tim terminima prodavatelj je dužan isporučiti robu do prijevoznika kojeg je odredio kupac. Treću skupinu čine C - termini: CFR - cijena s vozarinom; CIF - cijena s osiguranjem i vozarinom; CPT - vozarina plaćena do i CIP - vozarina i osiguranje plaćeni do. Prema tim terminima prodavatelj je dužan organizirati i ugovoriti prijevoz robe, ali bez preuzimanja rizika gubitka ili oštećenja robe ili dodatnih troškova nastalih zbog događaja nakon utovara i otpreme. Četvrtu skupinu čine D - termini: DAT (isporučeno terminal); DAP (isporučeno na mjesto) i DDP (isporučeno, ocarinjeno). Prema tim terminima prodavatelj snosi sve troškove i rizike do zemlje primatelja, odnosno ugovorenog mjesta (odredišta) u zemlji odredišta.

Ovi se termini mogu podijeliti na nekoliko načina. Termin EXW razlikuje se od ostalih termina po tome što njime nije predviđen prijevoz robe. Termini se mogu podijeliti i na one kod kojih je prodavatelj dužan staviti robu na raspolaganje prijevozniku u mjestu otpreme ili luci utovara i snositi sve troškove prijevoza do mjesta odredišta ili luke istovara, pri čemu rizik za slučajnu propast stvari prelazi s prodavatelja na kupca u trenutku predaje robe prijevozniku u mjestu otpreme (FCA, FAS, FOB, CFR, CIF, CPT i CIP), i one kod kojih prodavatelj snosi i troškove prijevoza i rizik za slučajnu propast stvari do mjesta odredišta ili luke istovara (DAT, DAP i DDP).³²

INCO-TERMS 2010	Značenje	Obveza osiguranja	Obveza izvoznog carinjenja	Obveza uvoznog carinjenja	Točka prijelaza rizika prodavatelj /kupac	Točka prijelaza troškova prodavatelj/kupac
Termini za sve vrste prijevoza i multimodalni prijevoz						
EXW	Ex Works	bez obveze	kupac	kupac	mjesto isporuke (skladište prodavatelja)	mjesto isporuke
FCA	Free Carrier	bez obveze	prodavatelj	kupac	mjesto isporuke (predaja prvom prijevozniku)	mjesto isporuke

32 Folsom, R. H., Gordon, M. W., Spanogle, J. A., Jr., op. cit., str. 58-59.

CPT	Carriage Paid To	bez obveze	prodavatelj	kupac	mjesto isporuke (predaja prvom prijevozniku)	mjesto odredišta
CIP	Carriage and Insurance Paid To	prodavatelj	prodavatelj	kupac	mjesto isporuke (predaja prvom prijevozniku)	mjesto odredišta
DAT	Delivered at Terminal	bez obveze	prodavatelj	kupac	terminal/ luka-mjesto odredišta (roba je istovarena)	terminal/ luka-mjesto odredišta (roba je istovarena)
DAP	Delivered at Place	bez obveze	prodavatelj	kupac	mjesto odredišta (roba spremna za istovar)	mjesto odredišta (roba spremna za istovar)
DDP	Delivered Duty Paid	bez obveze	prodavatelj	prodavatelj	mjesto odredišta (roba spremna za istovar)	mjesto odredišta (roba spremna za istovar)
Termini za pomorski prijevoz i prijevoz unutarnjim plovim putovima						
FAS	Free Along-side Ship	bez obveze	prodavatelj	kupac	luka utovara	luka utovara
FOB	Free on Board	bez obveze	prodavatelj	kupac	isporuka na palubi broda	isporuka na palubi broda
CFR	Cost and Freight	bez obveze	prodavatelj	kupac	isporuka na palubi broda	luka odredišta
CIF	Cost Insurance and Freight	prodavatelj	prodavatelj	kupac	isporuka na palubi broda	luka odredišta

Tablica 1.: pregled obveza prodavatelja i kupca kod INCOTERMS 2010 termina i točka prijelaza rizika i troškova s prodavatelja na kupca.

2.5.1. Termini koji se primjenjuju u svim vrstama prijevoza i u multimodalnom prijevozu

2.5.1.1. EXW termin

Na temelju EXW termina (termin franko tvornica) prodavatelj je dužan robu staviti na raspolaganje kupcu u svojim prostorijama ili drugom ugovorenom mjestu (skladište, tvornica, pogon i sl.). Obveza prodavatelja je da kupca obavijesti kad će mu roba biti stavljena na raspolaganje. Prodavatelj nema nikakve obveze u pogledu osiguranja robe i organiziranja prijevoza te nije dužan robu prevesti do prvog prijevoznika niti je ukrcati na prijevozno sredstvo.³³ Također on nema obvezu obavljanja izvoznog carinjenja, pribavljanja izvoznih dozvola, suglasnosti i sl. Rizik za slučajnu propast stvari prelazi s prodavatelja na kupca u trenutku kad je kupcu roba stavljena na raspolaganje. Ukoliko kupac ne preuzme robu koja mu je stavljena na raspolaganje na ugovoreni dan ili u ugovorenom roku za isporuku ili ako propusti dati odgovarajuće upute (što se tiču vremena utovara i/ili mjesta dostave robe) da bi prodavatelj mogao obaviti isporuku robe, snosi sve troškove i sav rizik od gubitka ili štete na robi od ugovorenog dana ili od trenutka isteka ugovorenog roka za isporuku, pod uvjetom da je roba identificirana i jasno odvojena za kupca kao ugovorena roba.³⁴ Prodavatelj je kupcu dužan dostaviti račun ili njegov ekvivalent ukoliko koristi elektroničku razmjenu podataka, ali mu nije dužan dostaviti ispravu o vlasništvu niti pribaviti upravnu dozvolu ili odobrenje za izvoz robe. Ako kupac želi obaviti pregled robe prije utovara, pregled će biti obavljen na njegov trošak. Prodavatelj ima obvezu nabaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu shodno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usuglašenosti koji se mogu tražiti ugovorom. Prodavatelj stavlja robu na raspolaganje kupcu ugovorenog dana ili unutar ugovorenog roka u točki isporuke unutar ugovorenog mjesta. U slučaju ako točka ugovorenog mjesta nije određena ili ako ima više pogodnih točaka, prodavatelj može izabrati onu koja je svrsishodna. Prodavatelj plaća troškove kontrole robe koji su potrebni da bi izvršio isporuku te plaća sve troškove i snosi sve rizike od manjka ili oštećenja robe do trenutka isporuke. Konačno, prodavatelj ima obvezu pružiti pomoć kupcu, na njegov zahtjev, trošak i rizik, u pribavljanju informacija i dokumenata koji su kupcu potrebni za izvoz, uvoz ili transport robe.³⁵

Kupac ima obvezu platiti robu po cijeni dogovorenoj u kupoprodajnom ugovoru te preuzeti isporuku u prodavateljevima prostorijama dogovorenog datuma

33 Ukoliko se ugovorne strane dogovore da prodavatelj obavi utovar ili carinjenje robe kod izvoza ili za oboje o vlastitom trošku i riziku, treba odrediti radi li se o EXW "loaded" (ukrcano), EXW "cleared for export" (roba slobodna za izvoz) ili o EXW "loaded and cleared for export" (roba ukrcana i slobodna za izvoz).

34 Ovdje se radi o prijenosu rizika i troškova s prodavatelja na kupca i prije isporuke robe, kako bi se spriječilo odugovlačenje prijenosa rizika i troškova od strane kupca. Ova mogućnost prijevremenog prijenosa rizika i troškova predviđena je kod svih INCOTERMS termina.

35 Ramberg, J., INCOTERMS 2010, str. 88.-91.

ili unutar ugovorenog roka. Kupac snosi sve troškove i rizike od manjka ili oštećenja robe od trenutka isporuke te troškove i rizike pribavljanja izvoznih dozvola, troškove kontrole robe koje su propisali organi zemlje izvoza, troškove utovara robe u prijevozno sredstvo koje je sam pribavio te obaviti izvozno carinjenje u zemlji prodavatelja i platiti sve izvozne pristojbe. On mora prodavatelju osigurati dokaz o preuzimanju isporuke te platiti prodavatelju troškove koje je ovaj imao u pružanju pomoći prilikom pribavljanja dokumenata i informacija potrebnih za izvoz iz zemlje prodavatelja.³⁶

Ovaj termin određuje minimum obveza za prodavatelja te je primjenjiva za sve vrste prijevoza. Termin ne bi trebalo koristiti u slučaju kada kupac nije u mogućnosti izravno ili neizravno obaviti izvozne formalnosti. U takvim slučajevima treba primijeniti FCA termin.

2.5.1.2. FCA termin

Prema FCA terminu (termin franko prijevoznik) obveza je prodavatelja predati robu, slobodnu za izvoz, prijevozniku kojeg je odredio kupac u naznačenom mjestu ili točki. Ako je mjesto isporuke koje je odredio kupac u prostorijama prodavatelja, tada je za utovar robe na prijevozno sredstvo, koje je osigurao kupac, odgovoran prodavatelj. Ako se isporuka obavlja na nekom drugom mjestu, kada je roba stavljena na raspolaganje prijevozniku ili drugoj osobi koju je imenovao kupac, tada prodavatelj nije odgovoran za istovar robe sa svog prijevoznog sredstva. Ako kupac nije odredio točno mjesto, prodavatelj može birati u sklopu ugovorom predviđenog mjesta ili zone gdje prijevoznik treba preuzeti robu. Prodavatelj ne snosi troškove prijevoza ni osiguranja, ali može organizirati prijevoz po izričitom nalogu i za račun kupca ili ako je uobičajeno da prijevoz organizira prodavatelj. Ipak, i u ovim slučajevima prodavatelj može odbiti organiziranje prijevoza, ali mora o tome obavijestiti kupca.

Prodavatelj je obvezan pribaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu shodno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usuglašenosti koji se mogu tražiti ugovorom. On snosi sve troškove pribavljanja izvoznih dozvola i drugih isprava te obavlja izvozno carinjenje i plaća sve pristojbe za izvoz. Prodavatelj plaća troškove kontrole koji su potrebni za isporuku robe, kao i troškove kontrole prije otpreme koje propisuju organi zemlje izvoza te obavještava kupca o spremnosti robe za isporuku. Rizik za slučajnu propast stvari prelazi s prodavatelja na kupca u trenutku isporuke robe prijevozniku, iako će obavijest o isporuci najčešće stići kupcu nakon što je rizik već prešao s prodavatelja na kupca. Ukoliko nema preciznih uputa kupca, prodavatelj može isporučiti robu za prijevoz na način koji je uvjetovan načinom prijevoza i/ili količinom i/ili prirodom robe. Ako kupac zatraži ili ne izda pravodobne upute za otpremu robe, prodavatelj može zaključiti ugovor pod uobičajenim uvjetima na rizik i o trošku kupca. Prodavatelj osigurava o svom trošku uobičajeni dokaz o isporuci robe. Ukoliko taj dokaz nije

³⁶ Ibid., str. 92.-95.

prijevozna isprava, prodavatelj je dužan kupcu pružiti, na njegov zahtjev, rizik i trošak, svaku pomoć u pribavljanju prijevozne isprave za ugovor o prijevozu. Prodavatelj mora kupca detaljno obavijestiti o izvršenoj isporuci ili o tomu da prijevoznik nije preuzeo robu unutar ugovorenog roka.³⁷

Kupac je obvezan platiti robu po cijeni iz kupoprodajnog ugovora te preuzeti isporuku dogovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka u točki isporuke unutar ugovorenog mjesta, kao i prihvatiti dokaz o isporuci. On snosi sve troškove i rizike od manjka ili oštećenja robe od trenutka kada je roba utovarena na prijevozno sredstvo ili je predana prijevozniku ili nekoj drugoj osobi koju je kupac imenovao. Kupac mora pravodobno obavijestiti prodavatelja o načinu prijevoza, imenu prijevoznika ili druge osobe koja je određena za preuzimanje isporuke, odabranom vremenu, mjestu i točki preuzimanja isporuke. Ukoliko propusti obavijestiti prodavatelja o imenovanju prijevoznika ili ne dostavi odgovarajuće upute ili prijevoznik ne preuzme robu, snosi sve troškove i rizike za manjak ili oštećenje robe od ugovorenog datuma ili isteka ugovorenog roka za isporuku pod uvjetom da je roba jasno identificirana kao ugovorna roba. Kupac ugovara o svom trošku i na svoj rizik prijevoz od mjesta isporuke. Plaća sve pristojbe, poreze i druge troškove, kao i troškove obavljanja carinskih formalnosti koji se plaćaju na uvoz robe.³⁸

FCA termin može se primjenjivati u svim vrstama prijevoza. Ovaj se termin može koristiti i u pomorskom prijevozu u slučajevima kada se obavlja kontejnerski prijevoz tereta. Tradicionalni termin FOB nije primjeren za prodavatelja kada je on obvezan predati teret kontejnerskom terminalu prije dolaska broda, budući da on mora snositi rizik i troškove poslije trenutka kada nije u mogućnosti kontrolirati robu ili dati upute za njezino čuvanje.

2.5.1.3. CPT termin

CPT termin (termin vozarina plaćena do) obvezuje prodavatelja platiti troškove prijevoza robe do naznačenog mjesta odredišta. Kada ugovorne strane ugovore primjenu termina CPT, to znači da se prodavatelj oslobađa obveze kada robu preda prijevozniku ili drugoj osobi koju je on imenovao, u točki isporuke unutar mjesta otpreme, ali je dužan zaključiti ugovor o prijevozu i platiti troškove prijevoza do naznačenog odredišta. Rizici od manjka ili oštećenja robe prelaze na kupca kada prodavatelj preda robu prijevozniku. Ako se za prijevoz do mjesta odredišta koristi više uzastopnih prijevoznika, rizici prelaze kada je roba predana prvom prijevozniku. Kod ovog termina bitno je naglasiti da se vrijeme i mjesto prijelaza rizika i raspodjele troškova ne podudaraju.³⁹

37 Ibid., str. 98.-104.

38 Ibid., str. 105.-109.

39 Dok je prodavatelj dužan platiti redovite manipulacijsko-prijevozne troškove za prijevoz robe uobičajenim prijevoznim sredstvima i prijevoznim putovima i na uobičajeni način do ugovorenog odredišta, kupac snosi rizik za gubitak ili oštećenje robe, kao i dodatne troškove što mogu nastati kao posljedica događaja koji je nastao nakon predaje robe na prijevoz. Stoga, C-termini za razliku od drugih INCOTERMS termina imaju dvije "kritične" točke: podjelu

Obveza je prodavatelja pribaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu shodno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usuglašenosti sukladno kupoprodajnom ugovoru. Prodavatelj pribavlja izvoznu dozvolu i druga propisana odobrenja, obavlja carinske formalnosti za izvoz i prijevoz do zemlje odredišta te plaća sve pristojbe, poreze i druge troškove prilikom izvoza. On plaća sve troškove koji se odnose na robu do trenutka njene predaje prijevozniku u mjestu otpreme, uključujući troškove utovara robe u prijevozno sredstvo. Prodavatelj sklapa ugovor o prijevozu i plaća troškove prijevoza do točke isporuke u mjestu odredišta i, ukoliko iz ugovora o prijevozu tako proizlazi, plaća sve tranzitne troškove i troškove istovara u mjestu odredišta. O svom trošku prodavatelj osigurava uobičajene prijevozne isprave ili odgovarajući elektronički zapis za ugovoreni prijevoz, a ako ima više uzastopnih prijevoznika, odnosno više prijevoznih isprava. Prodavatelj je dužan osigurati sve te dokumente koji će kupcu omogućiti da zahtijeva robu od prijevoznika u mjestu odredišta, kao i prodati robu u prijevozu. On obavještava kupca da je roba isporučena i pruža mu pomoć, na njegov zahtjev, rizik i trošak, u pribavljanju isprava i podataka koje su kupcu potrebne za uvoz ili daljnji prijevoz robe.⁴⁰

Kupac mora platiti robu po cijeni iz kupoprodajnog ugovora te preuzeti isporuku u mjestu otpreme, prihvatiti prijevoznu ispravu i primiti robu od prijevoznika u mjestu odredišta. On snosi sve rizike od manjka ili oštećenja robe od trenutka kada je predana prijevozniku u mjestu otpreme. Kupac plaća sve troškove od trenutka isporuke koji nisu na teret prodavatelja, troškove na robu dok je u prijevozu i troškove istovara ukoliko nisu na teret prodavatelja sukladno ugovoru o prijevozu. Plaća sve troškove i snosi sve rizike, ukoliko propusti prodavatelju dostaviti pravovremene upute za otpremu od ugovorenog datuma ili nakon isteka ugovorenog roka. Kupac plaća sve pristojbe, poreze i druge troškove koji se plaćaju na uvoz robe te obavlja uvozne carinske formalnosti. Nadoknađuje prodavatelju sve troškove i izdatke koje je prodavatelj imao po njegovom zahtjevu. Kupac osigurava ili pruža pomoć prodavatelju, na njegov zahtjev, rizik i trošak, u odnosu na sve dokumente i informacije koji su potrebni za izvoz i prijevoz robe.⁴¹

troškova i podjelu rizika. Zbog toga se najveća pozornost treba posvetiti onim slučajevima kada se odredbama C-termina dodaju obveze prodavatelja u vremenu nakon "kritične" točke za podjelu rizika. Bit C-termina oslobađanje je prodavatelja od bilo kojih daljnjih rizika i troškova nakon što je on potpuno ispunio obveze iz ugovora o kupoprodaji, odnosno nakon što je zaključio ugovor o prijevozu i predao robu prijevozniku te obavio osiguranje robe (zaključio ugovor o transportnom osiguranju i platio premiju) prema odredbama CIF i CIP termina. Vidi u Ramberg, J., INCOTERMS 2000, str. 42.-43., Ratko Zelenika, Nikola Đaković, Incoterms 1990. u kaleidoskopu vanjskotrgovinskog i prometnog sustava, Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti, Zagreb, 1992., str. 31.-32.

40 Ramberg, J., INCOTERMS 2010, str. 112.-117.

41 Ibid., str. 118.-122.

2.5.1.4. CIP termin

Termin CIP (termin vozarina i osiguranje plaćeni do) određuje iste obveze prodavatelja kao i CPT termin, ali prodavatelj ima i dodatnu obvezu sklapanja ugovora o osiguranju s minimalnim pokrićem protiv rizika kupca od gubitka ili oštećenja robe tijekom prijevoza, platiti premiju osiguranja i dostaviti kupcu policu osiguranja ili drugu ispravu o osiguranju.⁴² Kupac može zahtijevati od prodavatelja i proširenje pokrića, ali snosi troškove dodatnog osiguranja. Prodavatelj je izvršio isporuku kada je predao robu prijevozniku kojeg je imenovao u mjestu otpreme, ali je dužan platiti troškove prijevoza do mjesta odredišta. Prodavatelj je ispunio svoju obvezu kada je predao robu prijevozniku ugovorenog datuma ili unutar dogovorenog roka, a ne kada je roba stigla u mjesto odredišta, što znači da se prijelaz rizika i raspodjela troškova s prodavatelja na kupca ne odvijaju u isto vrijeme i na istom mjestu. Prodavatelj pribavlja izvoznu dozvolu i druga propisana odobrenja, obavlja carinske formalnosti za izvoz i prijevoz do zemlje odredišta te plaća sve pristojbe, poreze i druge troškove prilikom izvoza.⁴³

2.5.1.5. DAT termin

Termin DAT (termin isporučeno na terminal) znači da se prodavatelj oslobađa obveze kada robu stavi na raspolaganje kupcu na imenovanom terminalu⁴⁴ u imenovanoj luci ili mjestu odredišta, istovarenu s prispjelog prijevoznog sredstva na ugovoreni datum ili unutar ugovorenog roka. Obje ugovorne strane trebaju se dogovoriti o terminalu i ako je moguće točki unutar terminala u kojoj će rizik za oštećenje ili propast stvari prijeći s prodavatelja na kupca.⁴⁵

Obveza je prodavatelja pribaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu shodno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usuglašenosti sukladno s kupoprodajnim ugovorom. On pribavlja dozvolu i propisana odobrenja za izvoz, obavlja carinske formalnosti za izvoz i prijevoz te plaća sve pristojbe, poreze i druge naknade prilikom izvoza. Prodavatelj plaća sve troškove prijevoza robe do odredišta, kao i troškove istovara na ugovorenom terminalu u mjestu odredišta. Snosi sve rizike manjka ili oštećenja robe do trenutka njene predaje primatelju na ugovorenom terminal te dostavlja kupcu odgovarajuću ispravu koja će mu omogućiti preuzimanje isporuke na ugovorenom terminal. Konačno, prodavatelj mora obavijestiti kupca da je roba dopremljena do ugovorenog terminala te mu

42 Minimalno pokriće iz ugovora o osiguranju primijenit će se u slučaju nastanka štete i na robi i na prijevoznom sredstvu. Inače uvijek postoji mogućnost proširenja pokrića na zahtjev kupca robe ili da kupac sam osigura robu. Vidi u Ramberg, J., INCOTERMS 2000, str. 44.-45.

43 INCOTERMS 2010 – 11 Standard Trade Definitions Used In International Freight Transactions, www.kalgin.com.au/incoterms.html, 20. srpnja 2011., str. 1.-2.

44 Pod pojmom "terminal" podrazumijeva se mjesto ili uređeni prostor, pokriven ili nepokriven, kao što je gat, skladište, kontejnerski terminal te cestovni, željeznički ili zračni terminal.

45 U slučaju ako se želi da prodavatelj snosi sve troškove i odgovornost od terminala do druge točke, može se primijeniti DAP ili DDP termin.

pružiti pomoć u pribavljanju isprava i podataka potrebnih za uvoz i daljnji prijevoz robe.⁴⁶

Kupac mora platiti robu po cijeni iz kupoprodajnog ugovora te preuzeti isporuku na ugovorenom terminalu, prihvatiti ispravu o isporuci i primiti robu od operatera terminala. On plaća sve troškove i snosi sve rizike ukoliko nije prodavatelju dostavio pravovremene upute za otpremu robe te snosi sve rizike i troškove zbog manjka ili oštećenja robe od trenutka kada je ona istovarena u ugovorenom terminalu. Kupac pribavlja o svom trošku uvoznu dozvolu i druga odobrenja, obavlja uvozne carinske formalnosti i plaća sve pristojbe, poreze i druge izdatke koji se plaćaju na uvoz robe. Kupac mora prodavatelju platiti sve troškove i izdatke koje je ovaj imao u pribavljanju isprava i podataka po njegovom zahtjevu te mu pružiti pomoć u pribavljanju isprava i podataka potrebnih za izvoz i prijevoz robe do odredišta.⁴⁷

2.5.1.6. DAP termin

Prema terminu DAP (termin isporučeno u mjestu) prodavatelj obavlja isporuku kada robu stavi na raspolaganje kupcu, neocarinjenu za uvoz i neistovarenu s prispjelog prijevoznog sredstva, u naznačenom mjestu na ugovoreni datum ili unutar ugovorenog roka.⁴⁸ Kod DAP termina prodavatelj snosi sve rizike u kretanju robe do trenutka njezine isporuke, ali za razliku od DAT termina, istovar robe s pristiglog vozila u mjestu odredišta obveza je kupca.

Prodavatelj mora pribaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu shodno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usklađenosti sukladno kupoprodajnom ugovoru. On mora pribaviti izvoznu dozvolu i druga odobrenja, obaviti izvozne carinske formalnosti i platiti sve pristojbe, poreze i druge naknade za izvoz. Prodavatelj ugovora prijevoz i plaća troškove prijevoza do ugovorenog mjesta odredišta i snosi sve rizike manjka ili oštećenja robe dok ne bude isporučena u naznačenom mjestu. Dostavlja kupcu odgovarajuće prijevozne isprave ili elektronički zapis koji će kupcu omogućiti da zahtijeva i preuzme robu od prijevoznika u mjestu odredišta. Prodavatelj dostavlja kupcu podatke o otpremi i kretanju robe te mu pruža pomoć u pribavljanju isprava i podataka potrebnih za uvoz i eventualni daljnji prijevoz robe.⁴⁹

Kupac ima obvezu platiti robu po cijeni iz kupoprodajnog ugovora te preuzeti isporuku od prodavatelja, prihvatiti prijevozne isprave i primiti robu od prijevoznika u mjestu odredišta. On plaća sve dodatne troškove i snosi sve rizike ukoliko propusti prodavatelju dostaviti pravovremene upute za otpremu robe. Kupac snosi sve rizike manjka ili oštećenja robe od trenutka preuzimanja isporuke u mjestu

46 Ramberg, J., INCOTERMS 2010, str. 128.-129.

47 Ibid., str. 132.-136.

48 Obje ugovorne strane trebaju se dogovoriti o točki unutar određenog mjesta odredišta u kojoj će rizik za oštećenje ili propast stvari prijeći s prodavatelja na kupca.

49 Ibid., str. 138.-142.

odredišta. Plaća troškove istovara robe u mjestu odredišta, ukoliko ti troškovi nisu na teret prodavatelja prema ugovoru o prijevozu. Kupac pribavlja o svom trošku uveznu dozvolu i druga odobrenja, obavlja uvezne carinske formalnosti te plaća sve pristojbe, poreze i druge izdatke potrebne za uvoz robe. Konačno, kupac plaća prodavatelju sve troškove i izdatke koje je ovaj imao prilikom pribavljanja isprava i podataka na zahtjev kupca te mu pruža pomoć prilikom pribavljanja isprava i podataka za izvoz i prijevoz robe.⁵⁰

2.5.1.7. DDP termin

Prema terminu DDP (termin isporučeno i ocarinjeno) prodavatelj se oslobađa obveze kada je robu stavio na raspolaganje kupcu, ocarinjenu za uvoz, neistovarenu na prispjelom prijevoznom sredstvu. Prodavatelj snosi sve troškove i sve rizike uključene u dopremu robe do tog mjesta i ima obvezu ne samo izvoznog carinjenja robe, nego i uveznog, kao i plaćanja svih pristojbi, poreza i drugih troškova za izvoz i uvoz robe.

Prodavatelj je obvezan pribaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu shodno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usklađenosti sukladno s kupoprodajnim ugovorom. On pribavlja izveznu i uveznu dozvolu i druga odobrenja, obavlja izvezne i uvezne carinske formalnosti te plaća sve pristojbe, poreze i druge troškove koji se plaćaju prilikom izvoza i uvoza robe. Prodavatelj sklapa ugovor o prijevozu i plaća sve troškove i snosi sve rizike manjka ili oštećenja robe do trenutka isporuke u mjestu odredišta. Kupcu mora dostaviti odgovarajuću prijevoznu ispravu ili elektronički zapis, koji će kupcu omogućiti da zahtijeva i preuzme robu od prijevoznika u mjestu odredišta te mu dostaviti podatke o otpremi i kretanju robe koji mu omogućuju nesmetano preuzimanje robe.⁵¹

S druge strane, kupac mora platiti robu po cijeni iz kupoprodajnog ugovora te preuzeti isporuku od prodavatelja, prihvatiti ispravu o isporuci i primiti robu od prijevoznika u mjestu isporuke. Kupac plaća sve dodatne troškove i snosi sve rizike ukoliko propusti prodavatelju pravovremeno dostaviti upute za otpremu robe. On plaća sve troškove i snosi sve rizike manjka ili oštećenja robe od trenutka njenog prijema od prijevoznika u mjestu odredišta. Kupac također plaća troškove istovara robe, ukoliko ne padaju na trošak prodavatelja shodno ugovoru o prijevozu. On mora prodavatelju pružiti pomoć u pribavljanju isprava i podataka potrebnih za izvoz, uvoz i prijevoz robe.⁵²

⁵⁰ Ibid., str. 143.-148.

⁵¹ Ibid., str. 150.-154.

⁵² Ibid., str. 155.-158.

2.5.2. Termini koji se primjenjuju u pomorskom prijevozu i prijevozu unutaršnjim plovnim putovima

2.5.2.1. FAS termin

FAS termin (termin franko uz bok broda) obvezuje prodavatelja da isporuku robe obavi polaganjem robe uz bok broda na obali (gatu), odnosno u teglenicu (maona, barža, potisnica) u naznačenoj luci utovara. Prodavatelj je dužan isporučiti robu uz bok broda ili osigurati da bude tako isporučena, pri čemu izraz „osigurati“ omogućuje više uzastopnih prodaja robe tijekom prijevoza (lančana prodaja). Ovaj se termin primjenjuje u slučaju prijevoza robe vodenim putem, no INCOTERMS 2010 ukazuje da se ne bi trebao koristiti u multimodalnom pomorskom prijevozu kontejnera. U praksi se FAS termin koristi za prijevoz rasutog tereta (engl. *bulk cargo*) ili tereta velike mase (engl. *heavy-lift cargo*). Rizik za propast ili oštećenje robe tijekom prijevoza robe do predaje uz bok naznačenog broda i troškove toga prijevoza snosi prodavatelj. Prijevoz i osiguranje robe od luke utovara organizira kupac, a prodavatelj je dužan obavijestiti kupca o dostavi robe uz bok naznačenog broda. U tom trenutku prelazi rizik za slučajnu propast stvari s prodavatelja na kupca.

Prodavatelj je obavezan pribaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu sukladno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usuglašenosti sukladno s kupoprodajnim ugovorom, ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka. O svom trošku pribavlja izvoznu dozvolu ili drugo službeno odobrenje, obavlja izvozne carinske formalnosti i plaća sve carinske, porezne i druge izvozne pristojbe prema propisima zemlje izvoza.⁵³ On plaća sve troškove dopreme robe do točke isporuke unutar luke utovara i snosi sve rizike manjka ili oštećenja robe do te točke i trenutka isporuke. Prodavatelj pribavlja i dostavlja kupcu uobičajeni dokaz o isporuci, a ukoliko taj dokaz nije prijevozna isprava, dužan je kupcu pružiti pomoć u pribavljanju tog dokumenta, ali na rizik i trošak kupca.⁵⁴ Obveza je prodavatelja dostaviti kupcu podatke s dovoljno detalja o spremnosti robe za isporuku, kao i podatke o tomu da je brod, kojeg je imenovao kupac, propustio preuzeti robu unutar ugovorenog roka. On pomaže kupcu u pribavljanju isprava i podataka koje su mu potrebne za uvoz i daljnji prijevoz robe, na njegov rizik i trošak. Konačno, prodavatelj plaća kupcu troškove i izdatke koje je ovaj imao pružajući mu pomoć u pribavljanju isprava i podataka koje su mu bile potrebne za izvoz robe i njen prijevoz do luke utovara.⁵⁵

S druge strane, kupac mora platiti robu po cijeni iz kupoprodajnog ugovora te preuzeti isporuku od prodavatelja, prihvatiti ispravu o isporuci i primiti robu uz bok broda u luci utovara ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka za otpremu. Kupac plaća troškove utovara robe na brod, ugovara i plaća troškove prijevoza od

53 Ova je obveza prodavatelja uvedena revizijom INCOTERMS-a 2000. godine.

54 Ako kupac ima namjeru prodavati robu tijekom prijevoza, onda bi prodavatelj trebao pribaviti teretnicu.

55 Ibid., str. 162.-165.

ugovorene luke utovara te snosi sve rizike manjka ili oštećenja robe od trenutka preuzimanja u točki isporuke unutar luke utovara. Kako bi prodavatelj mogao ispuniti svoju obvezu, kupac mu mora dostaviti podatke o imenovanju broda, datumu dolaska u luku utovara i dopuštenom vremenu za utovar unutar ugovorenog roka. Kupac plaća dodatne troškove i snosi sve rizike od ugovorenog datuma ili isteka ugovorenog roka, ukoliko propusti dostaviti prodavatelju podatke u svezi s brodom, ili brod ne stigne na vrijeme u luku utovara, ili nije u stanju preuzeti svu robu, ili prestane primati robu prije isteka ugovorenog roka. Također pribavlja uveznu dozvolu i druga odobrenja, obavlja uvezne carinske formalnosti i plaća sve pristojbe, poreze i druge izdatke na uvoz robe. Kupac pomaže prodavatelju u pribavljanju isprava i podataka koje su potrebne za izvoz i prijevoz robe do luke utovara, ali na rizik i trošak prodavatelja.⁵⁶

2.5.2.2. *FOB termin*

Prema FOB terminu (termin franko brod) prodavatelj se oslobađa obveze kada je roba ukrcana na brod kojeg je imenovao kupac u ugovorenoj točki unutar luke utovara ili da omogućiti da je na taj način roba isporučena ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka za isporuku, kao i na način uobičajen u luci utovara. Rizik za oštećenje ili propast stvari prelazi s prodavatelja na kupca u trenutku kada roba stigne „na palubu broda“ (engl. *on board the vessel*) i to kada je ukrcana cjelokupna pošiljka. I ovaj se termin primjenjuje u slučaju prijevoza robe vodenim putem, no INCOTERMS 2010 ukazuje da se ovaj termin ne bi trebao koristiti u multimodalnom pomorskom prijevozu kontejnera. U pomorskom prijevozu kontejnera treba primjenjivati FCA termin.

Prodavatelj je obavezan pribaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu sukladno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usuglašenosti u skladu s kupoprodajnim ugovorom, ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka. On o svom trošku i na vlastiti rizik pribavlja izveznu dozvolu i druga odobrenja, obavlja izvezne carinske formalnosti i plaća sve carinske, porezne i druge izvezne pristojbe prema propisima zemlje izvoza. Prodavatelj ugovara i plaća sve troškove dopreme robe do luke utovara, snosi sve troškove utovara robe na brod te snosi sve rizike od manjka ili oštećenja robe do trenutka završetka utovara. On pribavlja i dostavlja kupcu uobičajenu ispravu o isporuci i, ako se ta isprava izdaje u više izvornika, dužan je kupcu dostaviti potpuni komplet te isprave. Prodavatelj mora kupcu dostaviti potpune i pravovremene podatke o završetku utovara robe, kao i o tome da brod nije preuzeo robu unutar ugovorenog roka. On pomaže kupcu u pribavljanju isprava i podataka potrebnih za daljnji prijevoz i uvoz robe, ali na trošak i rizik kupca. Prodavatelj plaća kupcu troškove i izdatke koje je ovaj imao pružajući mu pomoć u pribavljanju isprava i podataka potrebnih za izvoz i prijevoz robe do luke utovara.⁵⁷

⁵⁶ Ibid., str. 166.-170.

⁵⁷ Ibid., str. 172.-176.

Kupac mora platiti robu po cijeni iz kupoprodajnog ugovora te preuzeti isporuku od prodavatelja, prihvatiti ispravu o isporuci i primiti robu ukrcanu na brod u luci utovara ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka za otpremu. On dostavlja prodavatelju podatke o brodu, datuma dolaska u luku utovara i dopuštenom vremenu za utovar unutar ugovorenog roka za otpremu. Kupac sklapa ugovor o prijevozu i plaća troškove prijevoza od ugovorene luke utovara te snosi sve rizike od manjka ili oštećenja robe od trenutka završetka utovara robe na brod. Plaća sve dodatne troškove i snosi sve rizike od ugovorenog datuma ili isteka ugovorenog roka, ukoliko propusti dostaviti prodavatelju podatke u svezi s brodom, ili zakašnjenju dolaska broda u luku utovara, ili ako brod ne preuzme robu, ili prestane primati robu prije isteka ugovorenog roka. Kupac pribavlja uvoznu dozvolu i druga odobrenja, obavlja uvozne carinske formalnosti i plaća sve pristojbe, poreze i druge izdatke na uvoz robe. On pomaže prodavatelju u pribavljanju isprava i podataka koji su potrebni za izvoz i dopremu robe do luke utovara, ali na rizik i trošak prodavatelja. Konačno, kupac plaća prodavatelju sve troškove i izdatke koje je ovaj imao pružajući mu pomoć u pribavljanju isprava i podataka potrebnih za uvoz i prijevoz robe od luke utovara.⁵⁸

2.5.2.3. CFR termin

Ugovaranjem CFR termina (termin troškovi i vozarina) prodavatelj se oslobađa obveze kada je roba ukrcana na brod u luci utovara ili je omogućio da bude tako otpremljena.⁵⁹ Prodavatelj je dužan ugovoriti prijevoz i platiti vozarinu do naznačene luke odredišta, ali rizici od gubitka ili oštećenja robe prelaze s prodavatelja na kupca kada je roba ukrcana na brod. Kod ovog termina, kao ni kod CPT, CIP i CIF termina, mjesto i vrijeme prijelaza troškova i rizika se ne podudaraju.

Prodavatelj je dužan pribaviti robu zapakiranu na uobičajeni način i trgovačku fakturu sukladno kupoprodajnom ugovoru, kao i druge dokaze o usuglašenosti u skladu s kupoprodajnim ugovorom, ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog roka. Pribavljanje izvozne dozvole i drugih odobrenja, obavljanje izvoznih carinskih formalnosti i plaćanje carinskih, poreznih i drugih izvoznih pristojbi prema propisima zemlje izvoza obavlja prodavatelj. On ugovara i plaća troškove dopreme robe do luke utovara, utovar robe na brod i snosi sve rizike od manjka ili oštećenja robe do trenutka završetka utovara. Prodavatelj sklapa ugovor o prijevozu i plaća prijevoz robe do luke odredišta i plaća dio troškova istovara ako to proizlazi iz ugovora o prijevozu. On pribavlja i kupcu dostavlja odgovarajuću prijevoznu ispravu, koja će kupcu omogućiti da zahtijeva od prijevoznika predaju robe u luci odredišta, kao i da može prodati robu tijekom prijevoza. Prodavatelj dostavlja kupcu detaljne podatke o spremnosti robe za utovar, tijekom i završetku utovara, ili o tome da brod nije došao na vrijeme ili nije preuzeo robu ili je prestao preuzimati robu prije isteka ugovorenog roka. Prodavatelj pomaže kupcu u pribavljanju isprava i

⁵⁸ Ibid., str. 177.-180.

⁵⁹ U slučaju Roll-on/Roll-off ili kontejnerskog prijevoza bolje je primijeniti CPT termin.

podataka potrebnih za uvoz ili prijevoz robe od luke odredišta, ali na rizik i trošak kupca. On plaća kupcu sve troškove i izdatke koje je ovaj imao pružajući mu pomoć u pribavljanju isprava i podataka za izvoz i prijevoz robe do luke utovara.⁶⁰

Kupac mora platiti robu po cijeni iz kupoprodajnog ugovora te preuzeti isporuku od prodavatelja u luci utovara, prihvatiti ispravu o isporuci i primiti robu od prijevoznika u luci odredišta. Prodavatelju mora pravodobno dostaviti podatke o vremenu za otpremu robe i odrediti točku prijema robe u luci utovara, ako na to ima pravo prema kupoprodajnom ugovoru. Kupac snosi sve rizike od manjka ili oštećenja robe od trenutka završetka utovara robe na brod. On plaća troškove istovara u luci odredišta, uključujući i plaćanje takse za vezivanje broda i pretovar (engl. *wharfage* i *lighterage*), ako ti troškovi na padaju na prodavatelja sukladno ugovoru o prijevozu. Kupac pribavlja uvoznu dozvolu i druga odobrenja, obavlja uvozne carinske formalnosti i plaća sve pristojbe, poreze i druge naknade koje se plaćaju pri uvozu robe. On pomaže prodavatelju u pribavljanju isprava i podataka potrebnih za izvoz, dopremu robe do luke utovara i daljnji prijevoz, ali na trošak i rizik prodavatelja. Kupac plaća prodavatelju troškove i izdatke koje je ovaj imao pružajući mu pomoć u pribavljanju isprava i podataka za uvoz i daljnji prijevoz robe od luke odredišta.⁶¹

2.5.2.4. *CIF termin*

Termin CIF (termin troškovi, osiguranje, vozarina) određuje iste obveze prodavatelja kao i CFR termin, ali prodavatelj ima i dodatnu obvezu sklapanja ugovora o osiguranju s minimalnim pokrićem protiv rizika kupca od gubitka ili oštećenja robe tijekom prijevoza, plaćanje premije osiguranja i dostavljanje kupcu police osiguranja ili drugu ispravu o osiguranju.⁶² Prema ovom terminu prodavatelj obavlja isporuku kada je roba ukrcana na brod u luci ukrcaja ili je omogućio da roba bude tako otpremljena. Prodavatelj je dužan platiti troškove dopreme robe do luke ukrcaja, troškove ukrcaja na brod, vozarinu do luke odredišta i osiguranje robe u prijevozu do luke odredišta. Rizici od gubitka ili oštećenja na robi prelaze s prodavatelja na kupca trenutkom završetka ukrcaja robe na brod.

2.6. *INCOTERMS-i i prijevozne isprave*

Tretnica (konosman, engl. *Bill of Lading*) prijevozna je isprava koja ima sljedeća obilježja: a) njome se dokazuje ugovor o prijevozu, b) njome se dokazuje isporuka (utovar) robe u brod (na palubu broda), c) ona je vrijednosni papir na temelju kojeg se (indosamentom, ako glasi po naredbi) prenosi pravo na robu s jedne na drugu osobu. Druge prijevozne isprave imaju prva dva obilježja, ali ne mogu kontrolirati isporuku robe u mjestu odredišta te ne omogućuju prodaju robe

60 Ibid., str. 184.-191.

61 Ibid., str. 192.-197.

62 Ako se radi o kontejnerskom prijevozu bolje je primijeniti CIP termin.

tijekom trajanja prijevoza i izdavanje promijenjene prijevozne isprave kupcu. U drugim prijevoznim ispravama naznačuje se osoba koja je ovlaštena preuzeti robu u mjestu odredišta. Teretnica se izdaje u nekoliko izvornika (najčešće u tri izvornika), pa je za kupca ili banku koja djeluje prema njegovim uputama vrlo značajno da prodavatelj u trenutku naplate protuvrijednosti isporučene robe preda sve izvornike (puni komplet, engl. *full set*). Prijevoznom ispravom može se dokazati i da je roba primljena na prijevoz u dobrom stanju, ukoliko to prijevoznik može ustanoviti. Ukoliko na prijevoznj ispravi ima nekih napomena koje ukazuju da roba nije u dobrom stanju, tada isprava postaje "nečista" (engl. *unclean*).⁶³ U praksi teretnicu često zamjenjuje primjena EDI postupaka.

U međunarodnoj trgovini i prijevozu javljaju se i neprenosive prijevozne isprave kao što su brodski teretni list (engl. *sea-way bill*), teretni list linijskog broda (engl. *liner way bill*), robnootpremni list (engl. *freight receipts*) i druge. Teretni list ima najveće značenje u željezničkom prometu. Ukoliko kupac želi prodati robu tijekom prijevoza i prenijeti pravo vlasništva robe predajom prijevozne isprave, treba zadržati obvezu prodavatelja da pribavi teretnicu prema terminima CFR i CIF.⁶⁴

2.7. Odnos INCOTERMS-a i transportnih klauzula iz Općih uzanci za promet robom te odredbi Zakona o obveznim odnosima u ugovorima o kupoprodaji bez međunarodnog obilježja

Transportne klauzule⁶⁵ iz Općih uzanci za promet robom (uzance 100-114), koje su donesene 1954. godine, uređuju prijelaz rizika za propast ili oštećenje robe s prodavatelja na kupca u ugovorima o prodaji koji se zaključuju u unutarnjem trgovačkom prometu. Ove su klauzule preuzete u Opće uzance po uzoru na INCOTERMS termine koji su doneseni 1953. godine. Na taj su način termini INCOTERMS-a 1953. postali sastavni dio unutarnjeg prava tadašnje Jugoslavije. Ugovorne strane su mogle i u vanjskotrgovinskom poslovanju izričito ugovoriti primjenu klauzula sadržanih u Općim uzancama ili ugovaranjem domaćeg materijalnog prava, kao mjerodavnog prava za konkretan ugovorni odnos. Ipak se

63 Osoba koja utovaruje robu (prodavatelj) teško će staviti u promet teretnicu s primjedbama glede robe (tereta). Stoga krcatelj nastoji spriječiti unošenje bilo kakvih primjedaba koje bi teretnici oduzele osobinu čiste teretnice. I u slučaju kada su takve primjedbe osnovane i opravdane, krcatelj će nastojati dobiti čistu teretnicu, nudeći garantno pismo (engl. *letter of indemnity*) kojim se obvezuje nadoknaditi štetu brodaru (prijevozniku) koji preuzima odgovornost prema zakonitom imatelju teretnice iz izdane čiste teretnice, kada je brodar mogao unijeti svoje primjedbe u teretnicu, a to nije učinio. Vidi Ivo Grabovac, Hrvatsko pomorsko pravo i međunarodne konvencije, Split, Književni krug, 1995., str. 106.-108.

64 Zelenika, R., Đaković, N., op. cit., str. 37.-39.

65 Pojam "transportne klauzule" treba prihvatiti s rezervom, budući da ove klauzule uređuju pravne i ekonomske odnose između prodavatelja i kupca, a ne pravne i ekonomske odnose između davatelja i korisnika prijevoznih usluga. Vidi Zelenika, R., Đaković, N., op. cit., str. 35.-37.

preporučalo da se u vanjskotrgovinskom poslovanju koriste termini INCOTERMS zbog boljega poznavanja tih pravila od strane ugovornih strana.⁶⁶

Problemi u primjeni transportnih klauzula iz Općih uzanci nastali su uslijed kasnijih revizija INCOTERMS termina. Postavilo se pitanje usklađenosti transportnih klauzula iz Općih uzanci i kasnijih verzija INCOTERMS termina iz čega su proizlazile neke negativnosti, ali i neke pozitivne stvari. Negativnost su se očitovale u tomu da se nije pratio razvoj INCOTERMS-a te se stvarala različita regulacija za istu problematiku u unutarnjem i vanjskom trgovačkom poslovanju. Pozitivna strana očitovala se u tomu da je u unutarnjem prometu stvoren skup pravila čija je primjena bila ustaljena i koja su imala stalan i izvjestan sadržaj. Treba prihvatiti rješenje koje je usvojila i Međunarodna trgovačka komora pri usvajanju INCOTERMS termina: same ugovorne strane određuju koje će termine i u kojoj verziji primijeniti u ugovoru. Pri tom nema zaprjeka da se u unutarnjem prometu primjenjuju termini INCOTERMS 2010, kada to žele ugovorne strane.⁶⁷

Odredbе Zakona o obveznim odnosima uređuju pitanje prijelaza rizika u svega dva članka (čl. 378. i 379.).⁶⁸ Konačno, na kupoprodaje trgovačkog prava najčešće će se primjenjivati odredbe čl. 394. Zakona o obveznim odnosima o prijelazu rizika kod distancijske kupoprodaje.⁶⁹ Ove su odredbe dispozitivne naravi i primijenit će se jedino ako ugovorne strane pitanje prijelaza rizika nisu uredile svojim ugovorom. Ove odredbe ZOO-a primjenjivat će se kod ugovora o kupoprodaji bez međunarodnog obilježja. U praksi trgovaca ti će ugovori sadržavati i transportne klauzule iz Općih uzanci za promet robom. Zakon o obveznim odnosima u čl. 12. st. 1.-3. uređuje primjenu trgovačkih običaja i prakse koju su trgovci međusobno razvili. U obveznim odnosima trgovaca primjenjuju se trgovački običaji koji se nisu razvili u struci u kojoj se sklapa ugovor, ali uz uvjet da se izričito ugovori njihova

66 Dragutin Ledić, "Isporuka robe i prijelaz rizika prema rješenjima Zakona o obveznim odnosima", *Godišnjak Pravnog fakulteta Banja Luka*, (6/1982), str. 36.

67 To još više dolazi do izražaja u posljednjoj reviziji INCOTERMS termina iz 2010. godine koja izričito određuje da se oni primjenjuju i u domaćoj i u međunarodnoj trgovini. Vidi u Matić, T., op. cit., str. 48.-49.

68 Članak 378. ZOO-a glasi:

"(1) Do predaje stvari kupcu rizik slučajne propasti ili oštećenja stvari snosi prodavatelj, a s predajom stvari rizik prelazi na kupca.

(2) Rizik ne prelazi na kupca ako je on zbog nekog nedostatka predane stvari raskinuo ugovor ili zahtijevao zamjenu stvari."

Članak 379. ZOO-a glasi:

"(1) Ako predaja stvari nije izvršena zbog kupčeva zakašnjenja, rizik prelazi na kupca u času kad je došao u zakašnjenje.

(2) Kad su objekt ugovora stvari određene po rodu, rizik prelazi na kupca u zakašnjenju ako je prodavatelj izdvojio stvari očito namijenjene predaji i o tome odaslao obavijest kupcu.

(3) Ali kad su stvari određene po rodu takve naravi da prodavatelj ne može izdvojiti jedan njihov dio, dovoljno je da je prodavatelj izvršio sve radnje koje su potrebne da bi kupac mogao preuzeti stvar i da je o tome odaslao obavijest kupcu."

69 Članak 394. ZOO-a glasi:

„Kada je prema ugovoru potrebno izvršiti prijevoz, a ugovorom nije određeno mjesto ispunjenja, preda ja je izvršena uručenjem stvari prijevozniku ili otpremniku.“

primjena. Kada se radi o trgovačkim običajima koje trgovci redovito primjenjuju u trgovačkim obveznim odnosima, oni se primjenjuju automatski, osim ako su ih izričito ili prešutno isključili iz primjene. Pritom trgovački običaji i praksa imaju prednost u primjeni u odnosu na dispozitivne odredbe ZOO-a. Ove odredbe predstavljaju osnovu za primjenu transportnih klauzula iz Općih uzanci za promet robom u trgovačkim ugovorima o kupoprodaji u domaćoj trgovini, uz uvjet da ugovorne strane izričito ugovore njihovu primjenu.⁷⁰

3. PRIJELAZ RIZIKA PREMA KONVENCIJI UN-A O MEĐUNARODNOJ PRODAJI ROBE

3.1. Područje primjene Konvencije UN-a o međunarodnoj prodaji robe

U slučaju da ugovorne strane nisu točno utvrdile trenutak prijelaza rizika u ugovoru, odnosno nisu ugovorili primjenu INCOTERMS termina, primijenit će se rješenja koja su sadržana u Konvenciji UN o međunarodnoj prodaji robe (dalje: Bečka konvencija).⁷¹ Konvencija u čl. 1. st. 1. određuje da se njezine odredbe primjenjuju na ugovore o kupoprodaji koji su zaključeni između ugovornih strana koja imaju svoja mjesta poslovanja na područjima različitih država koje su ugovorne strane Konvencije ili kada pravila međunarodnoga privatnog prava upućuju na primjenu prava države koja je ugovorna strana Bečke konvencije.⁷² Za određivanje međunarodnog obilježja ugovora o kupoprodaji bitno je mjesto poslovanja (sjedište) ugovornih strana, a ne i mjesto gdje se roba nalazi ili mjesto pregovora.⁷³ Ugovorne strane mogu isključiti, u cijelosti ili pojedinačno, primjenu bilo koje odredbe Konvencije na njihov ugovor sukladno čl. 6. Bečke konvencije. U tom će slučaju u ugovoru strane odrediti mjerodavno pravo koje će se primijeniti na njihov ugovor. Ovaj članak izričito ne omogućava ugovornim stranama da ugovore primjenu Bečke konvencije izvan kriterija koji su određeni u čl. 1. st. 1. Konvencije, ali sukladno

70 Vidi u Gorenc, V. et al., op. cit., 24.-27. i 587., Matić, T., op. cit., str. 49.-51.

71 Konvencija je usvojena na diplomatskoj konferenciji u Beču 1980. godine.

72 Bečka konvencija ne definira pojam ugovora o kupoprodaji. No u čl. 3. st. 1. Konvencije određuje se da se kupoprodajom smatraju i ugovori o isporuci robe koja se treba izraditi ili proizvesti, osim ako je strana koja je naručila robu preuzela obvezu isporučiti bitan dio materijala potrebnog za tu izradu ili proizvodnju. U čl. 2. Konvencije propisuje se kada se neće raditi o kupoprodaji na koju se primjenjuju odredbe Bečke konvencije: a) ako se radi o robi kupljenoj za osobnu ili obiteljsku uporabu ili za potrebe domaćinstva, osim ako prodavatelj bilo koje vrijeme prije ili u trenutku sklapanja ugovora nije znao niti je morao znati da se roba kupuje za takvu upotrebu; b) ako se radi o prodaji na javnoj dražbi; c) ako se radi o prodaji u slučaju zapljene ili nekoga drugog postupka sudskih vlasti; d) prodaji vrijednosnih papira i novca; e) prodaji brodova, glisera na zračni jastuk i zrakoplova te f) prodaji električne energije. Vidi u Gorenc, V., et al., op. cit., str. 579.-580., Folsom, R. H., Gordon, M. W., Spanogle, J. A., Jr., op. cit., str. 27.-28.

73 Gorenc, V., et al., op. cit., str. 580., Folsom, R. H., Gordon, M. W., Spanogle, J. A., Jr., op. cit., str. 31.-32.

načelu slobode ugovaranja to bi ugovorne strane mogle učiniti za svoj ugovor.⁷⁴

Pri usvajanju Konvencije bilo je prijedloga da se u njezin tekst uvrste i INCOTERMS termini, ali je prevladalo stajalište da su ovi termini podložni promjenama i da se mogu brže mijenjati ako nisu sastavni dio Konvencije. INCOTERMS termini detaljnije reguliraju pitanja isporuke robe i prijelaza rizika za slučajno oštećenje ili propast stvari te na taj način nadopunjuju opće odredbe Bečke konvencije. Ti se termini razlikuju od odredbi Konvencije, budući da im je svrha odrediti koje su obveze prodavatelja i kupca, ali ne određuju koje su posljedice propusta ispunjenja tih obveza. Nadalje, rješenja INCOTERMS-a u određenim slučajevima razlikuju se od rješenja Bečke konvencije, a imaju prednost pred odredbama Konvencije sukladno čl. 6. Bečke konvencije koji dopušta odstupanja od njezinih odredbi sukladno načelu slobode ugovaranja.⁷⁵

Odredbe koje reguliraju pitanje prijelaza rizika sadržane su u člancima 66. do 70. Bečke konvencije.

3.2. Isporuka robe i prijelaz rizika

Opći pristup riziku i shvaćanje značenja prijelaza rizika sadržano je u čl. 66. Bečke konvencije, prema kojem je kupac dužan platiti cijenu nakon što je rizik prešao na njega bez obzira na gubitak ili oštećenje robe. No, u slučaju da je do gubitka ili oštećenja robe došlo radnjom ili propustom prodavatelja, kupac neće biti dužan platiti ugovorenu cijenu. Iz sadržaja ovog članka ne može se zaključiti je li potrebno postojanje krivnje prodavatelja ili će on odgovarati i za običnu nepažnju. Pitanje krivnje prodavatelja u svezi s gubitkom ili oštećenjem robe pojaviti će se kada je roba ostala u njegovom posjedu, a rizik je prešao na kupca, što se najčešće pojavljuje kada je kupac odgovoran za nepreuzimanje robe. Prodavatelj će tada odgovarati, ako ne poduzme mjere koje su prema okolnostima razumne za očuvanje robe, što proizlazi iz čl. 85. Bečke konvencije.⁷⁶

Pitanje je isporuke robe u Bečkoj konvenciji regulirano čl. 31. koji određuje da mjesto isporuke može biti:

1. u sjedištu prodavatelja,
2. u strankama poznatom mjestu gdje robu treba izdvojiti iz određene mase ili je treba proizvesti ili izraditi,
3. u mjestu predaje robe prvom prijevozniku i
4. u nekom drugom određenom mjestu.

U prva dva slučaja kada se roba predaje kupcu u sjedištu prodavatelja ili u mjestu gdje robu treba izdvojiti ili proizvesti, isporuka se obavlja stavljanjem robe na raspolaganje kupcu. Ako robu treba prevesti do kupca, isporuka se obavlja predajom robe prvom prijevozniku ili prijevozniku u određenom mjestu.

⁷⁴ Folsom, R. H., Gordon, M. W., Spanogle, J. A., Jr., op. cit., str. 30.-31.

⁷⁵ Ramberg, J., INCOTERMS 2000, str. 41.-42.

⁷⁶ Jelena Vilus, Komentar Konvencije Ujedinjenih nacija o međunarodnoj prodaji robe, 1980., Informator, Zagreb, 1981., str. 153.-155.

Trenutak prijelaza rizika za robu stavljenju na raspolaganje kupcu ovisi o tomu je li roba stavljenja na raspolaganje u sjedištu prodavatelja ili u nekom drugom mjestu. Ako je roba stavljenja na raspolaganje kupcu u sjedištu prodavatelja, tada rizik prelazi na kupca u trenutku kada je preuzme. Ako robu ne preuzme pravodobno čini povredu ugovora, a rizik prelazi na njega u trenutku kada mu je roba bila stavljenja na raspolaganje (čl. 69. st. 1. Bečke konvencije).

Za robu stavljenju na raspolaganje kupcu izvan mjesta sjedišta prodavatelja (to će biti slučaj kada se roba nalazi kod trećega, npr. u javnom skladištu), rizik prelazi na kupca onda kada je isporuka trebala biti obavljena. Pritom kupac mora biti upoznat da mu je roba stavljenja na raspolaganje. U ovom slučaju se postavlja pitanje čini li kupac nepravodobnim preuzimanjem robe povredu ugovora. Iz čl. 69. Bečke konvencije koji regulira prijelaz rizika za robu koja se kupcu stavlja na raspolaganje može se zaključiti da nepravodobno preuzimanje robe predstavlja opću povredu ugovora, ali i kao povredu ugovora samo u slučaju ako do nepravodobnog preuzimanja robe dolazi kada je roba stavljenja na raspolaganje kupcu u mjestu sjedišta prodavatelja.⁷⁷

Opće je pravilo da rizik prelazi s prodavatelja na kupca u trenutku kad je robu preuzeo kupac. Konvencija ne definira izraz preuzeti, pa će to biti činjenično pitanje i smatrat će se da je kupac preuzeo robu onda kada ima posjed ili kontrolu nad odnosnom robom. Na taj je način prihvaćeno stajalište prema kojem su posjed i vlasništvo potpuno odvojeni.⁷⁸

Ako se ugovor odnosi na robu koja još nije identificirana, smatra se da je roba stavljenja na raspolaganje kupcu tek kada je jasno identificirana kao roba namijenjena za ispunjenje ugovora (čl. 69. st. 3. Bečke konvencija).⁷⁹

Članak 67. Bečke konvencije uređuje slučaj kada je ugovorom o kupoprodaji potrebno prevesti robu, a prodavatelj ju nije dužan predati u određenom mjestu, rizik prelazi na kupca kada je roba predana prvom prijevozniku da ju preveze kupcu u skladu s ugovorom o kupoprodaji. Ukoliko je prodavatelj obvezan predati robu prijevozniku u određenom mjestu, rizik prelazi na kupca tek kada je roba predana prijevozniku u tom mjestu. Na prijelaz rizika ne utječe činjenica da je prodavatelj zadržao isprave na temelju kojih može raspolagati robom. Prodavatelj to čini kako bi osigurao urednu isplatu cijene. Stavak 2. ovog članka određuje da rizik ne prelazi na kupca sve dok roba nije jasno identificirana kao roba namijenjena za ispunjenje ugovora obilježavanjem na samoj robi, obilježavanjem na prijevoznim ispravama, obaviješću koja je poslana kupcu ili na drugi način. Ako je otposlana obavijest o

⁷⁷ Stavak 2. članka 69. Bečke konvencije posebno regulira nepravodobno preuzimanje robe u slučaju kad je kupac dužan preuzeti robu u mjestu koje nije sjedište prodavatelja i ne polazi od toga da prodavatelj čini povredu ugovora ako ne preuzme robu. Budući da se za ovakvu isporuku obično određuje neki rok, onda je roba trebala biti preuzeta u tom roku. Vidi Vilus, J., op. cit., str. 158.-159. i Žarko Grbičić, Prijelaz rizika prema Bečkoj konvenciji, Privreda i pravo, vol. 26, br. 11-12/1987., str. 616.-618.

⁷⁸ Vilus, J., op. cit., str. 158.-159.

⁷⁹ Odredbe čl. 69. Konvencije svojim sadržajem odgovaraju odredbama čl. 378. st. 1. i čl. 379. ZOO-a. Vidi u Gorenc, V. et al., op. cit., str. 580.

identifikaciji robe, rizik prelazi s prodavatelja na kupca trenutkom slanja obavijesti, a ne trenutkom prijema te obavijesti.⁸⁰

Člankom 68. Bečke konvencije regulirano je pitanje prijelaza rizika za robu s prodavatelja na kupca u slučaju kupoprodaje robe tijekom prijevoza. U tom slučaju rizik prelazi na kupca u trenutku sklapanja ugovora. Ako okolnosti slučaja na to ukazuju, rizik prelazi na kupca u trenutku kada je roba predana prijevozniku koji je izdao isprave kojim se potvrđuje ugovor o prijevozu (radi se o retroaktivnom prijelazu rizika jer je prešao na novog kupca prije sklopljenog ugovora o kupoprodaji). Navedeno je rješenje nastalo kao kompromis između stajališta i mišljenja zemalja u razvoju, kojima je više odgovarao prijelaz rizika pri sklapanju ugovora i stajališta i mišljenja razvijenih zemalja kojima je odgovarao retroaktivni prijelaz rizika.⁸¹

Postavlja se pitanje koje su to okolnosti uslijed kojih će se primijeniti retroaktivni prijelaz rizika. To su: 1) kupac se složio s retroaktivnim prijelazom rizika; 2) prodavatelj raspolaže s prijevoznim ispravama i 3) prodavatelj raspolaže s policom osiguranja u korist trećeg (engl. *to whom it may concern*). Postoji i mišljenje da ne mora postojati izričiti pristanak za retroaktivni prijelaz rizika.⁸²

Bez obzira na primijenjeno rješenje prijelaza rizika u slučaju kupoprodaje robe tijekom prijevoza, kupac se nalazi u nepovoljnom položaju jer nije upoznat sa stanjem robe, niti se mogao upoznati sa stanjem da je to i želio.

Ako je u trenutku sklapanja ugovora o kupoprodaji prodavatelj znao ili morao znati da je roba izgubljena ili oštećena i tu činjenicu nije priopćio kupcu, rizik za takav gubitak ili oštećenje snosi prodavatelj. Valja naglasiti da praktični značaj ove odredbe nije velik, osobito ako je ostvareni rizik pokriven policom osiguranja. S druge strane ako je roba tijekom prijevoza nekoliko puta preprodavana tada će biti vrlo teško utvrditi kada je roba bila oštećena ili izgubljena, a time će biti teško pretpostaviti da je prodavatelj znao ili morao znati za oštećenje ili gubitak.⁸³

U čl. 70. Bečke konvencije određeno je da u slučaju ako prodavatelj počini bitnu povredu ugovora, kupac ima pravo koristiti sva sredstva koja mu stoje na raspolaganju u slučaju takve povrede, bez obzira što je na njega prešao rizik prema člancima 67., 68. i 69. Konvencije. U tom bi slučaju kupac mogao tražiti ispunjenje ugovora ili bi mogao raskinuti ugovor bez obzira što je rizik prešao na njega.⁸⁴

80 Vilus, J., op. cit., str. 155.-157. Ova odredba Bečke konvencije detaljno uređuje pitanje prijelaza rizika u slučaju distancijske kupoprodaje te odgovara pravilu čl. 394. ZOO-a. Vidi u Gorenc, V. et al., op. cit., str. 580.

81 Stajalište razvijenih zemalja branilo se postojećom praksom i ukazivanjem da je kupac po prispjebu i pregledu robe u povoljnijem položaju za davanje odštetnog zahtjeva prijevozniku ili osiguratelju.

82 Grbčić, Ž., op. cit., str. 621.

83 Loc. cit.

84 Vilus, J., op. cit., str. 159.-161.

4. ZAKLJUČAK

Suvremeni trgovački promet zahtijeva odvajanje prijelaza rizika za oštećenje ili gubitak robe od prijenosa prava vlasništva te tako mijenja tradicionalno stajalište prema kojem rizik snosi vlasnik. Međunarodnu trgovinu obilježava dinamičnost u nastanku pravnih i ekonomskih odnosa, što je zahtijevalo fleksibilnija pravna rješenja. Potreba odvajanja rizika od prijenosa prava vlasništva osobito dolazi do izražaja u distancijskoj kupoprodaji kada su prodavatelj i kupac prostorno udaljeni. Stoga se prijelaz rizika vezuje uz isporuku robe, što je došlo do izražaja i u izvorima za međunarodnu kupoprodaju robe (INCOTERMS 2010, Bečka konvencija iz 1980. godine).

Pitanje prijelaza rizika i troškova koje se javlja u međunarodnoj kupoprodaji detaljno je uređeno INCOTERMS terminima iz 2010. godine. Ova posljednja revizija INCOTERMS-a uskladila je njihov sadržaj s postojećom poslovnom praksom i unaprijedila ih sukladno novim prometnim tehnologijama i potrebama trgovačkih subjekata.

Novi INCOTERMS termini u značajnoj se mjeri razlikuju od ranije verzije. Prva je izmjena smanjenje ukupnog broja termina s trinaest na jedanaest. To je posljedica uvođenja dva nova termina DAT (Delivered at Terminal), koji je zamijenio ukinuti DEQ termin i termina DAP (Delivered at Place) koji je zamijenio ukinute termine DAF, DES i DDU. Terminu su sada podijeljeni u dvije skupine, ovisno o vrstama prijevoza u kojima se primjenjuju. Prvu skupinu čine termini koji se primjenjuju u svim vrstama prijevoza i u multimodalnom prijevozu (EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP, DDP). Drugu skupinu čine oni termini koji se mogu primjenjivati samo u pomorskom prijevozu i prijevozu unutarnjim plovnim putovima (FAS, FOB, CFR, CIF). INCOTERMS 2010 izričito određuju da se primjenjuju i u domaćoj i u međunarodnoj trgovini. To omogućava primjenu INCOTERMS 2010 u okviru Europske unije u kojoj su ukinuti carinski i drugi administrativni postupci na granicama između država članica.

Poseban problem koji se javljao u primjeni INCOTERMS termina bio je i podjela troškova između prodavatelja i kupca u svezi s manipulacijom tereta na terminalu mjesta odredišta. To osobito dolazi do izražaja pri primjeni onih termina koji obvezuju prodavatelja da ugovori i plati prijevoz robe do mjesta odredišta. Kod primjene tih termina može se dogoditi da kupac dvaput plati iste prijevozničke troškove. Stoga su INCOTERMS 2010 detaljno uredili podjelu tih troškova kod DAT i DAP termina. Kod DAT termina prodavatelj snosi sve rizike u kretanju robe do trenutka njezine isporuke, odnosno istovara robe s pristiglog vozila (cestovni, željeznički, pomorski ili zračni prijevoz) i stavljanja te robe na raspolaganje kupcu na ugovorenom imenovanom terminalu u zemlji odredišta. Prodavatelj je odgovoran i za tranzitni prijevoz robe kroz treće zemlje. Stoga prodavatelj mora sklopiti ugovor o prijevozu te odgovara za obavljanje izvoznih formalnosti i plaćanje troškova izvoza, ali ne i za obavljanje uvoznih formalnosti i plaćanje troškova uvoza. Kod DAP termina prodavatelj snosi sve rizike u kretanju robe do trenutka njezine

isporuke, ali za razliku od DAT termina, istovar robe s pristiglog vozila u mjestu odredišta obveza je kupca. I ovdje prodavatelj sklapa ugovor o prijevozu te odgovara za obavljanje izvoznih formalnosti i plaćanje troškova izvoza, a obavljanje uvoznih formalnosti i plaćanje troškova uvoza obavlja kupac.

Značajna promjena nastala je kod FOB, CFR i CIF termina promjenom točke prijelaza rizika. Sada rizik za oštećenje ili propast stvari prelazi s prodavatelja na kupca u trenutku kada roba stigne „na palubu broda“ (engl. *on board the vessel*) i to kada je ukrcana cjelokupna pošiljka.

INCOTERMS 2010 izričito ukazuje da primjena termina u pomorskom prijevozu i prijevozu robe unutarnjim vodenim putovima (FAS, FOB, CFR, CIF) nije primjerena u slučaju kontejnerskog prijevoza robe.

Ako ugovorne strane žele primijeniti INCOTERMS termine, to moraju izričito ugovoriti, pri čemu im je ostavljena mogućnost izbora između više verzija INCOTERMS termina. One mogu dodavanjem određenih riječi uz pojedine termine i izmijeniti prava i obveze ugovornih strana. Ipak, tada trebaju te izmjene posebno opisati i u odredbama ugovora.

U slučaju da ugovorne strane nisu u ugovoru uredile pitanje prijelaza rizika, primijenit će se odredbe Konvencije UN-a o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine. No, valja naglasiti da su odredbe Bečke konvencije manje kompletne negoli INCOTERMS termini. Rješenja sadržana u Bečkoj konvenciji nastala su po uzoru na haški Jednoobrazni zakon o međunarodnoj prodaji robe (*Uniform Law on the International Sale of Goods*) iz 1964. godine, a njegova se rješenja opet temelje na osnovnim rješenjima o prijelazu rizika u INCOTERMS terminima.

LITERATURA

1. BERGAMI, Roberto, The Ship's Rail is Dead: Incoterms 2010, www.ibt-articles.com/absmet/templates, 20. srpnja 2011., str. 1.-2.
2. DRAŠKIĆ, Mladen, Međunarodna prodaja prema uniformnim pravilima i uporednom pravu, Ekspres i Institut društvenih nauka, Beograd, 1987.
3. FOLSOM, Ralph H., Michael W. Gordon, John. A. Spanogle, Jr., Međunarodni trgovački poslovi u sažetom obliku, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci i COLPI, Rijeka, 1998.
4. GORENC, Vilim, Trgovačko pravo društava, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
5. GORENC, Vilim et al., Komentar Zakona o obveznim odnosima, RRIF plus, Zagreb, 2005.
6. GRABOVAC, Ivo, Hrvatsko pomorsko pravo i međunarodne konvencije, Književni krug, Split, 1995.
7. GRBIČIĆ, Žarko, Prijelaz rizika prema Bečkoj konvenciji, Privreda i pravo, vol. 26, br. 11-12/1987., str. 612-625.
8. INCOTERMS 2010 – What you need to know, www.reedsmith.com/publications, 20. srpnja 2011., str. 1.-4.
9. INCOTERMS 2010 – 11 Standard Trade Definitions Used In International Freight Transactions, www.kalgin.com.au/incoterms.html, 20. srpnja 2011., str. 1.-4.
10. LEDIĆ, Dragutin, Isporuca robe i prijelaz rizika prema rješenjima Zakona o obveznim odnosima, Godišnjak Pravnog fakulteta Banja Luka, br. 6/1982., str. 31-39.
11. MATIĆ, Tin, Odnos Incotermsa i transportnih klauzula Općih uzanci za promet robom, Odvjetnik, br. 5-6/1994., str. 45-54.
12. ODUNTAN, Gbenga, „CIF Gatwick“ and other such nonsense upon stilts: Incoterms and the law, jargon and practice of international business transactions, International Company and Commercial Law Review, 2010, 21(6), str. 214.-223.
13. RAMBERG, Jan, INCOTERMS 2000 – The Necessary Link Between Contracts of Sale and Contracts of Carriage, Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 1-2/2008., str. 35.-46.
14. RAMBERG, Jan, ICC Guide to Incoterms 2010 – Understanding and practical use, ICC, 2011.
15. SEGHERS, Natasha, Francis Walschot, Model contracts with respect to the CISG, International Business Law Journal, 2001, 3/4, str. 415.-463.

16. VILUS, Jelena, Komentar Konvencije Ujedinjenih nacija o međunarodnoj prodaji robe, 1980., Informator, Zagreb, 1981.
17. What Is New about INCOTERMS 2000?, International Contract Adviser, Vol. VI, No. 3/2000., str. 64.-73.
18. ZELENKA, Ratko, Nikola Đaković, Incoterms 1990. u kaleidoskopu vanjskotrgovinskog i prometnog sustava, Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti, Zagreb, 1992.
19. ZELENKA, Ratko, Helga Pavlić, Darko Zelenika, Incoterms 2000. u kaleidoskopu vanjskotrgovinskog sustava, Ekonomski pregled, vol. 54, br. 1-2/2003., str. 173.-198.

Summary

TRANSFER OF RISK BETWEEN SELLER AND BUYER IN CONTRACT ON INTERNATIONAL SALE OF GOODS WITH REVIEW ON INCOTERMS 2010

The INCOTERMS terms lay down different modes of delivery of goods, risk transfer and costs in international sale. The last revision of INCOTERMS in 2010 adapted their content according to business practice of tradesmen and development of transportation technology in the last decade. Due to the fact that INCOTERMS terms are not mandatory, the seller and the buyer have to explicitly put in the contract that they adopt INCOTERMS to regulate their mutual legal obligations. In case if contractual parties did not include special provisions on risk transfer into the contract, the provisions of the 1980 United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods shall apply accordingly.

Key words: INCOTERMS 2010, international sale, risk, costs, Vienna Convention.

Zusammenfassung

RISKOÜBERTRAGUNG VOM VERKÄUFER AUF DEN KÄUFER BEIM INTERNATIONALEN KAUFVERTRAG MIT RÜCKBLICK AUF INCOTERMS KLAUSELN 2010

INCOTERMS Klauseln sehen unterschiedliche Modalitäten der Warenlieferung und Risiko- und Kostenübertragung im internationalen Kauf und Verkauf voraus. Die letzte Revision von INCOTERMS Klauseln aus dem Jahr 2010 hat ihr Inhalt der Händlertätigkeit und der im letzten Jahrzehnt sichtbaren Verkehrstechnologieentwicklung angepasst. Die Besonderheit der INCOTERMS Klauseln liegt darin, dass der Verkäufer und Käufer die Anwendung der Klauseln auf ihr rechtlich-verpflichtendes Verhältnis ausdrücklich vereinbaren müssen. Im Falle, dass die Vertragsparteien die Frage der Risikoübertragung im Vertrag nicht geregelt haben, wird die Verordnung der UN Konvention über den internationalen Kauf und Verkauf von Waren aus dem Jahr 1980 angewendet.

Schlüsselwörter: INCOTERMS 2010, internationaler Kauf und Verkauf, Risiko, Kosten, Wiener Konvention

RIASSUNTO

IL PASSAGGIO DEL RISCHIO DAL VENDITORE AL COMPRATORE NEL CONTRATTO DI VENDITA INTERNAZIONALE CON ATTENZIONE AGLI INCOTERMS 2010

Gli INCOTERMS termini prevedono differenti modalità di consegna dei beni e di passaggio del rischio e dei costi nella vendita internazionale. L'ultima revisione degli INCOTERMS termini del 2010 ha adattato il loro contenuto alla prassi professionale dei commercianti ed allo sviluppo della tecnologia nei trasporti nel corso dell'ultimo decennio. La peculiarità degli INCOTERMS termini consiste nel fatto che il venditore ed il compratore debbono pattuire espressamente la loro applicazione al rapporto giuridico obbligatorio tra loro sorto. Nel caso in cui le parti contrattuali non abbiano definito la questione del passaggio del rischio, si applicheranno le disposizioni della Convenzione di Vienna 1980.

***Parole chiave:** INCOTERMS 2010, vendita internazionale, rischio, spese, Convenzione di Vienna.*